

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖNLEYİCİ DİSİPLİN UYGULAMALARI ÖĞRETMEN REHBER KİTABI

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖNLEYİCİ DİSİPLİN UYGULAMALARI ÖĞRETMEN REHBER KİTABI

Editör

Halil İbrahim TOPÇU, Genel Müdür
Dr. Emel TERZİOĞLU BARIŞ, Daire Başkanı

Hazırlayanlar

Dr. Bilge ACAR, Öğretmen

ISBN: 978-975-11-6468-1

2023 Mart

GİRİŞ

Tüm öğrencilerin günlük yaşama, üniversiteye, kariyere hazırlanması hedeflenmektedir. Bu hedef, etkili eğitim ve öğretimin gerçekleşebileceği güvenli okullar oluşturmadan gerçekleştirilemez. Hiçbir öğrenci ya da yetişkin kendini güvensiz hissetmemelidir. Okullarda öğrencilerin kendini güvende hissedecekleri ortamlar oluşturmak için okullarda önleyici disiplinin sağlanması önemlidir. Disiplin, sadece sorun davranış anında başvurulacak ceza sistemi olarak değil öğrencilerin olumlu değerleri içselleştirmelerine ve öz disiplin geliştirmelerine yardımcı olmak için devam eden bir süreç olmalıdır. Öğrencilerin sadece yakından izlendikleri için ve ceza korkusuyla uygun davranışlar sergilemeleri istendik bir durum değildir. Yalnızca okuldan uzaklaştırmalara güvenmek, güvenli ve üretken bir okul ortamı yaratmaya yetmez. Ayrıca okuldan uzaklaştırmaların ve okulla ilişkin kesilmesinin yaygın biçimde kullanımının büyük maliyetleri vardır. Okuldan kısa süreli uzaklaştırılan veya okulla ilişkisi kesilen öğrenciler gündüz saatlerinde gözetimsiz kalabilir. Bu durumda sınıf ve okulda sunulan eğitim-öğretim, olumlu akran etkileşimleri ve yetişkin rehberliğinden yararlanamazlar. Bu durum, davranışlarını geliştirmelerine ve gelecekteki sorunlardan kaçınmak için ihtiyaç duydukları beceri ve stratejileri geliştirmelerine katkı sağlamaz. Okuldan uzaklaştırılan öğrencilerin, zamanında mezun olma olasılıkları daha düşüktür ve tekrar uzaklaştırılma, sınıf tekrarlama, okulu bırakma olasılıkları daha yüksektir.

Disiplini sağlamada öncelikle yapılması gereken, sorun davranışları önlemeye ve değiştirmeye yardımcı olabilecek olumlu okul iklimlerini yaratmak için bilinçli adımlar atmaktır.

Bu rehber kitap, önleyici disiplinin sağlanması için okullar ve sınıflarda neler yapılması gerektiği hakkında önerilerde bulunmaktadır. Okullar ve sınıflarda önleyici disiplinin sağlanması için yapılması gerekenler benzerdir. Bazen basit önlemleri istikrarlı bir şekilde uygulamak bile büyük sorunların yaşanmasının önüne geçebilir. Bu rehber kitapta, sorunlu davranışların gösterilmemesi için yapılması gerekenlere dair önerilerde bulunmaktadır. Önleyici disiplin kapsamında gerekli bilgiler verildikten sonra bu bilgilerin daha somutlaşabilmesi için örnek durumlara yer verilmiştir. Öğretmenler, örnek durumlardan yola çıkarak belli bir durumda nasıl davranıldığında sonuçlarının neler olabileceği yönünde analizlerde bulunabileceklerdir. Sorun davranışlar ortaya çıktıktan sonra bu davranışların azaltılması veya önlenmesine yönelik önerilere yer verilmektedir. Öğretmenlerin okul ortamlarında karşılaşacağı olası örnek durumlar ve bu durumlarda yapılabilecek çözüm önerilerine yer verilmiştir.

İÇİNDEKİLER

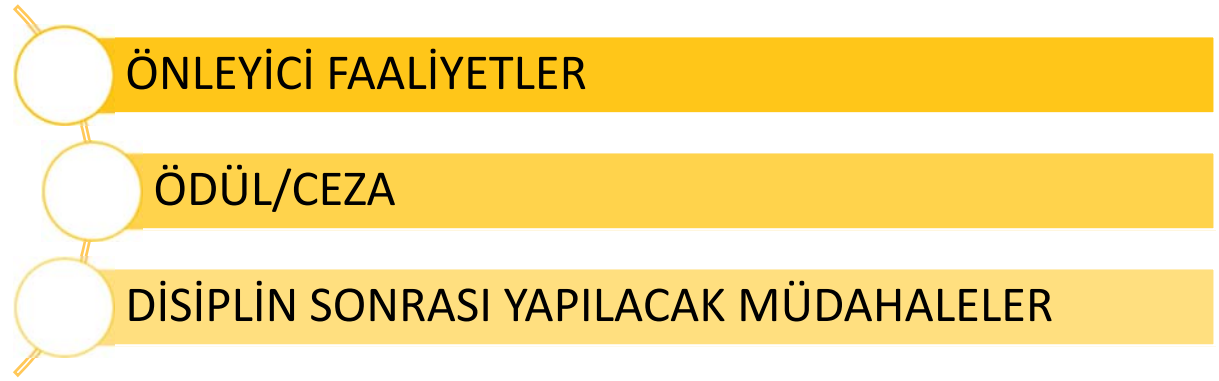
BÖLÜM 1 POZİTİF DİSİPLİNİ ANLAMAK	1
BÖLÜM 2 ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ SEBEPLERİ	25
BÖLÜM 3 ÖĞRENCİLER HAKKINDA BİLGİ EDİNME	32
BÖLÜM 4 OLUMLU VE DESTEKLEYİCİ BİR ÖĞRENME ORTAMI OLUŞTURMAK	40
BÖLÜM 5 SORUN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMAK	60
BÖLÜM 6 DUYGU YÖNETME SÜREÇLERİ VE DAVRANIŞ KONTROL ETME YÖNTEMLERİ	71
BÖLÜM 7 SOSYAL VE DUYGUSAL ÖĞRENMEYİ TEŞVİK ETMEK	76
BÖLÜM 8 DEĞERLERE DAYALI BİR OKUL KÜLTÜRÜ OLUŞTURMA.....	82

BÖLÜM 1 POZİTİF DİSİPLİNİ ANLAMAK

Disiplin, bir kişiye hem kısa hem de uzun vadede kurallara uymayı öğretme veya eğitme uygulamasıdır. Disiplin sürecinde, öğrencinin ne öğrenmesini gerektiği ve neleri öğrenebileceğine odaklanarak bir öğrenciye öz denetim ve güveni öğretmek amaçlanır. Disiplin sürecinin temelinde, öğrencilere kendileriyle nasıl uyum içinde olacakları ve yaşadıkları farklı ortamlara nasıl uyum sağlayacakları konusunda rehberlik etmek vardır.

1.1. Disiplin Yaklaşımı

Okulların disiplin yaklaşımı, 3 aşamalı olarak ele alınabilir. 3 aşamalı bir disiplin yaklaşımı aşağıda belirtilmiştir:

Önleyici Disiplin Yaklaşımı

Akademik açıdan başarılı ve güvenli okullar inşa etmenin ilk adımı, olumlu iklimler yaratmaktır. Bu tür iklimler, sorun davranışlar ortaya çıkmadan önce bu davranışları önler ve öğrencilerin öğrenmesini engelleyebilecek disiplin müdahalelerine olan ihtiyacı azaltır. Olumlu okul iklimi oluşturmak için kullanılan önleyici disiplin uygulamalarının temelinde, disiplin sorunu ortaya çıkmadan beklenen ve istenen davranışların öğretilmesi vardır.

Disiplin, sadece sorun davranış görüldüğünde öncelikle başvurulacak ceza sistemi olarak değil öğrencilerin olumlu değerleri içselleştirmelerine ve öz disiplin geliştirmelerine yardımcı olmak için devam eden bir süreç olmalıdır. Öğrencilerin eleştirel düşünebilmeleri, durumları analiz edebilmeleri, problem çözebilmeleri ve uygun kararlar alabilmeleri hedeflenir. Öğretim; öğrenciler için anlamlı olduğunda ve bireyselleştirildiğinde öğrenciler yüksek başarı, sınıfa ve okula ait olma duygusu gösterirler. Böylece öğrenciler, öğretmenleri tarafından izlenmese bile sorumlu davranacaklardır. Öğrenciler kalıtsal faktörler, içinde yaşadıkları çevre; kendi kişisel, psikolojik ihtiyaçları nedeniyle farklı şekillerde davranır. Çoğu zaman, bir öğrenci herhangi bir ihtiyacının karşılanmadığını hissettiğinde sorun davranışlar gösterebilir.

Öğrencilerin sorun davranışlarının altında yatan sebepleri analiz etmek gerekir. Böylece sorun davranışlar ortaya çıkmadan önlenabilir ve olumsuz davranışlar olumlu davranışlara dönüştürülebilir.

Bedensel veya duygusal cezalar; öğrencilerin sorun davranışlarını önlemez, aksine sorun davranışın tekrarına neden olur. Öğrencilerin sorun davranışlarının altında, kişisel sebepler olabileceği gibi öğrenme sürecinden kaynaklanan eksiklikler de olabilir. Öğretmenden kaynaklanan bazı sebepler de disiplin sorunlarına yol açabilir. Örneğin, öğretmen bir öğrencinin sorusunu otoritesine ya da bilgisine meydan okumak olarak görür ve öğrenciye davranış biçimi de bu yönde olursa bu durum öğrencide öfke yaratır ve ciddi bir disiplin sorunun başlangıcını oluşturur.

Öğrenci, sorun davranış gösterdiğinde davranışı hızlı şekilde engellemek için ceza uygun bir yol gibi görünebilir ancak ceza uzun vadeli bir çözüm sağlamaz. Öğrencilerin ilgi gördüğü, öğrenmelerinde aktif oldukları iyi bir öğrenme ortamı oluşturulduğunda sorun davranışlar daha hiç ortaya çıkmadan önlenabilir.

Ceza ve Disiplin Arasındaki Farkı Anlamak

Örnek Olay

Geçmiş

"Günümüzün çocukları lüksü seviyor. Kötü davranışları var, otoriteye başkaldırıyorlar, yaşlılara saygıları yok, çalışmak yerine konuşmayı seviyorlar. Anne babaları odaya girince ayağa kalkmıyorlar. Onlara itiraz ediyorlar, destek olmuyorlar. Şapır şupur yiyorlar, bacak bacak üstüne atıyorlar, öğretmenlerine zulmediyorlar."

Bu açıklama, MÖ 469-399 yılları arasında yaşamış Atinalı filozof Sokrates tarafından yapılmıştır. Ancak günümüzde de benzer sözler ifade edilebilmektedir.

Günümüz: Mehmet Örneği

Öğrencim Mehmet sınıf arkadaşlarını konuşturmaya çalışıyor sınıfta gereksiz konuşmalar yaparak sınıf arkadaşlarının da dikkatini dağıtıyor. Sınıf arkadaşlarına hakaret ediyor. Mehmet'in bu davranışları beni üzüyor. Sınıf arkadaşları da Mehmet yüzünden derse odaklanmakta sorun yaşıyor. Mehmet'in davranışlarıyla başa çıkamadığım için kendimi çaresiz hissettim. O gün okuldan üzgün ayrıldım.

Mehmet'e fiziksel ya da duygusal ceza verilirse er ya da geç sorun davranışları gösterecektir. Bu durumun sebebi nedir? Bu sorunun cevabı, ceza ve disiplin arasındaki farkta yatmaktadır.

Aktivite 1

Öğretmeninizin Disiplin Anlayışı Nasıldı?

Lisede olduğunuz zamanları düşününüz siz veya sınıf arkadaşlarınızdan biri Mehmet gibi davransaydı öğretmenleriniz hangi disiplin yöntemlerini kullanırdı? Bu yöntemler hakkında ne hissettiğinizi ve uzun vadede etkili olup olmadıkları ile ilgili aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

1. Öğretmeniniz hangi yöntemi kullandı?

.....
.....

2. Sizce öğretmeniniz neden bu yöntemi kullandı?

.....
.....

3. Öğretmeniniz kullandığı yöntemlerden hangisi, özellikle uzun vadede etkiliydi? Öğrenciler ne hissetti?

.....
.....

4. Mehmet gibi bir öğrenciniz olsaydı siz ne yapardınız? Hangi yöntemi kullanırdınız?

.....
.....

5. Kullandığınız yöntemlerin Mehmet'in gelecekteki yanlış davranışlarını durdurmada etkili olacağını düşünüyor musunuz?

.....
.....

Ceza, bir kişiye bir kuralı çiğnediği veya sorun davranış sergilediği için uygulanan bir eylemdir. Cezalar yanlış davranışa odaklandığı için bir öğrencinin gelecekte daha iyi davranmasına yardımcı olmak için etkili değildir. Ayrıca öğrenci; yetişkinin üstün olduğunu ve fiziksel ya da duygusal güç kullanımının özellikle daha genç, daha zayıf kişiler üzerinde kabul edilebilir olduğunu öğrenir. Bu ders, yaşça daha büyük öğrencilerin küçük öğrencilere hükmetmesine ve onların para, yiyecek veya diğer eşyalarını vermeye zorlamasına, zorbalık ve şiddet göstermesine yol açabilir. Ayrıca bu tür cezalar, iç kontrolü olan bir öğrenciye doğru yolu göstermekten ziyade öğrenciyi kızdırır, küstürür ve korkutur. Aynı zamanda utanç, suçluluk, kaygı, saldırganlık, bağımsızlık eksikliği veya daha büyük sorunlara neden olabilir.

Duygusal cezalar, bir öğrencinin davranışını kontrol etmeye yönelik bir ceza şeklidir ancak çocukların öfkeli ve saldırgan olmalarına veya düşük benlik saygısına sahip olmalarına neden olabilir.

Aşağıda duygusal ceza örneklerine yer verilmiştir.

Komutlar:

Otur ve sessiz ol!

100 defa anlamsız işlerle zamanımı boşa harcamayacağım yaz!

Yasaklayıcı ifadeler:

Bunu yapma!

Öfkeli ifadeler:

Başın sandığından daha fazla belada!

Eleştiren ifadeler:

Yapabileceğinin en iyisi bu mu?

Tehdit edici ifadeler:

Konuşmayı kesmezseniz sizi sınıf dışına atarım.

Küçümseyen ifadeler:

Problem çözmeyi ne zaman öğreneceksin?

Çoğu zaman öğretmenler bu olumsuz stratejileri, öfkeli olduklarında kullanır. Ancak öfke ve hayal kırıklığı ile başa çıkmanın çeşitli olumlu yolları vardır. Bazı öğretmenler, sakinleşmek için kendine biraz zaman verir; bazıları onları neyin rahatsız ettiğini anlamalarına yardımcı olmak için öğrencilerine duygularını anlatır. Öğrenciler, ne yapmamaları ve neden yapmamaları gerektiğini öğrenirler. Tekrar yapabilirler ancak eylemlerinden sorumludurlar ve sonuçlarla uğraşmak zorunda kalacaklardır. Sizin için en işlevsel strateji hangisidir?

Olumsuz komutları ne sıklıkta verdiği öğretmenin dikkatinden kaçabilir ancak öğrencilerin dikkatinden kaçmaz. Bazı durumlarda olumsuz komutlar gerekli olsa da istenen davranışı açıkça belirtirken olumlu ifade kullanılmalıdır. Örneğin, “Sınıfta arkadaşınızla konuşmayınız.” demek yerine, “Sınıfta ders işlenirken tüm dikkatini derse vermelisiniz.” denmelidir. Öğrencilerin nasıl davranması gerektiği açıkça ifade edilmelidir. İstenen davranış özellikle de ilk kez belirtiliyorsa davranışın nedenleri de belirtilmelidir. Örneğin, “Sınıfta ders işlenirken tüm dikkatinizi derse vermelisiniz. Aksi takdirde dersi anlamakta zorluk çekersiniz ve ödevinizi yapmakta zorlanırsınız.”

Aktivite 2

Olumsuz İfadeleri Ne Sıklıkta Kullanıyorum?

Bir hafta boyunca ne kadar olumsuz komut verdiğinizde dikkat ediniz. Bir haftanın sonunda kendinizi değerlendiriniz.

Verdiğiniz olumsuz komutları olumlu bir şekilde de verebilir miydiniz? Kendinizi değerlendiriniz.

Fiziksel veya Duygusal Şiddet Ne Kadar Yaygındır? Neden?

Bedensel ceza veya duygusal cezaya başvurmamak öğrencinin insan olarak saygı görme, haysiyet, eşitlik ve her türlü şiddetten korunma haklarını ihlal eden şiddet biçimleridir. Fiziksel veya duygusal ceza, genellikle bir öğrencinin sorun davranışını durdurmak ve davranışın tekrarlanmasını önlemek için kullanılır. Ancak öğrenciyi küçük düşürür ve psikolojik açıdan kötü etkiler.

Kendi öğrencilik zamanlarınızı düşününüz. Siz veya arkadaşlarınızdan herhangi biri fiziksel veya duygusal olarak cezalandırıldı mı?

Fiziksel veya duygusal cezanın kullanım sebepleri olarak aşağıda belirtildiği gibidir:

- Etkilidir.
- Öğrencilere doğruyu ve yanlış öğretir.

- Saygı uyandırır.

Ancak araştırmalar göstermiştir ki fiziksel veya duygusal ceza yukarıda belirtilenlerden hiçbirini gerçekleştirmez ve aslında öğrencilere karşı şiddet içeren bir istismar biçimidir.

Fiziksel veya duygusal ceza ile ilgili aşağıdaki örneklerde olduğu gibi bazı yanlış inanışlar mevcuttur:

1. Yanlış İnanış: Fiziksel veya duygusal ceza en iyi sonucu verir.

Gerçek: Öğrencilerin cezalandırılma korkusuyla davranmasını sağlamak, disiplini sağlamak değildir. Fiziksel ya da duygusal ceza, kısa vadede işlevsel gibi görünse de öğrenciler aslında ceza korkusuyla istenen davranışları gösterir. Öğrenciler cezalandırılmaktan kaçınmak için yanlış davranışlar hakkında yalan söylemeyi de öğrenebilir. Öğrenci ve ğretmen arasındaki ilişkiyi zedeler. Öğrenciler, ğretmenin iyi ilişkiler kurması gerekirken tehdit edildiği veya aşağılandığı için öfkelenir.

2. Yanlış İnanış: Fiziksel veya duygusal ceza itaat etmeyi ğretir.

Gerçek: Geçmişte, ğrencilerin otoriteyi sorgulamamaları gerektiğine yönelik bir anlayış da vardı ancak zaman değişti. Günümüzde pek çok ğretmen; öğrencileri keşfetmeye, düşünmeye, soru sormaya teşvik eden ğrenci merkezli öğrenme tekniklerini benimsemektedir. Ancak fiziksel veya duygusal ceza, öğrencinin sorgulamasını, eleştirel düşünmesini ve kişisel hedeflere ulaşmasını engeller. Ancak bu beceriler dinamik, rekabetçi ve yenilikçi bir toplumda başarılı olmak için ihtiyaç duyulan niteliklerdir. Öğrencileri itaat etmeye zorlamak, öğrencilerde inisiyatif ve yaratıcılığı büyük ölçüde engeller.

3. Yanlış İnanış: Sınıftaki ğrencileri kontrol etmenin tek yolu fiziksel veya duygusal ceza vermektir.

Gerçek: İstenmeyen davranışlar genellikle sınıfın belirlenmiş kuralları veya rutinleri olmadığı durumlarda, öğrencilerin kendilerinden ne beklendiğini ve sorun davranışlarının sonuçlarının ne olacağını bilmediklerinde ayrıca ğretmen, öğrencilere yeterli zaman harcamadığında ortaya çıkar. Diğer bir sebep de baskıcı bir sınıf yönetimi tarzı olabilir. Sınıftaki kontrolü sağlarken, ğretmen fiziksel veya duygusal cezayı sadece bir öğrencideki sorun davranışları durdurmak için değil aynı zamanda diğer öğrencileri korkutmak için de kullanabilir. İtaata zorlamak öğrencilerin öğretmeninden korkmasına neden olur. Sonuç olarak bu durum öğrenme isteksizliğini beraberinde getirir ve öğretmenin performansını da olumsuz etkiler.

Fiziksel veya duygusal ceza etkili sonuçlar verir mi?

Araştırmalar, fiziksel veya duygusal cezanın tek olumlu sonucunun hemen kurallara uymak olduğunu ancak olumsuz sonuçlarının bu sonuçtan çok daha fazla olduğunu göstermektedir. Fiziksel veya duygusal cezanın kullanılması, nadiren istenen sonucu yani toplumda olumlu, kalıcı davranış değişikliğini getirir. Fiziksel veya duygusal cezanın kullanılması üzüntü, düşük benlik saygısı, öfke, saldırgan davranış, intikam arzusu, kaygı düzeyinin yükselmesi gibi olumsuzluklara neden olabilir.

Öğretmenler, öğrencilerin sağlıklı gelişimlerinden de sorumludur. Fiziksel veya duygusal ceza; sosyal ve psikolojik uyum sorunlarına neden olabilir, sorun davranışı kısa süreli durdurmada başarılı olsa bile öğrencinin uygun davranışı göstermesine fırsat sağlamaz. Genellikle küskünlük ve düşmanlık yaratır, öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci ilişkilerini zedeler ve güvenin oluşmasını zorlaştırır.

Aktivite 3

Bu Duygusal Ceza mı?

Aşağıdaki örnek olayı okuyunuz. Bunun bir duygusal ceza örneği olup olmadığını ve cezanın aslında öğrenciye bir ders vermek olup olmadığını düşününüz ve meslektaşlarınızla tartışınız.

Örnek Olay

Şirin, fizik dersinin olmadığı günler hariç okula gitmekten hoşlanır. En çok korktuğu günler fizik dersinin olduğu günlerdir. Şirin fizik öğretmeninden çekinmektedir ancak bu durumdan kurtulmak için bir çözüm yolu bulamamaktadır.

Disiplin ve Ceza Arasındaki Fark

Disiplin, birçok öğretmen tarafından ceza ile eş tutulur. Bir öğrencinin disipline ihtiyacı var ile bir öğrencinin cezalandırılması gerekir aynı anlama gelen ifadeler gibi düşünülse de aslında çok farklı iki ifadedir. Disiplin, bir kişiye hem kısa hem de uzun vadede kurallara uymayı öğretme veya eğitme uygulamasıdır. Ceza, bir öğrencinin davranışını kontrol etmek anlamına gelirken disiplin, bir öğrencinin davranışını geliştirmek anlamına gelir. Disiplin sürecinde, öğrencinin ne öğrenmesini gerektiği ve neleri öğrenebileceğine odaklanarak öğrenciye öz denetim ve öz güveni öğretmek amaçlanır. Disiplin sürecinin temelinde

öğrencilere kendileriyle nasıl uyum içinde olacakları ve yaşadıkları ortama nasıl uyum sağlayacakları konusunda rehberlik etmek vardır. Aşağıdaki tabloda, ceza ve disiplin odaklı sınıf ortamının özellikleri karşılaştırılmaktadır.

Disiplin Odaklı	Ceza Odaklı
Öğrencilere olumlu alternatifler sunar.	Öğrencilere yalnızca yapılmaması gerekenleri sunar.
Çabaları ve iyi davranışları ödüllendirir.	İstenmeyen davranışlarda verilen tepki serttir.
Kurallar belirlenirken öğrencilerin fikirleri alınır ve öğrenciler, tartışılıp üzerinde anlaşmaya varılan kurallara uyar.	Öğrenciler tehdit edildiği için kurallara uyarlar.
Tutarlı rehberlik esastır.	Kontrol etmek, utandırmak ve alay etmek gibi olumsuz durumları içerir.
Öğrenciye saygı esastır.	Öğrenciye saygıda ihlaller olabilir.
Fiziksel ve sözlü şiddet içermez.	Şiddet içerebilir.
İstenmeyen davranışların sonuçları davranışla doğrudan ilişkilidir.	İstenmeyen davranışların sonuçları davranışla doğrudan ilişkili değildir.
Öğrencilerin davranışları başkalarını etkilediğinde ve zarar verdiğinde, zarar karşılanmalıdır.	Öğrenciler başkalarına zarar verdiklerinde zararın nasıl telafi edileceğini öğrenmek yerine sadece cezalandırılırlar.
Öğrencilerin bireysel yetenekleri, ihtiyaçları, koşulları ve gelişim aşamaları dikkate alınır.	Öğrencilerin bireysel yetenekleri, ihtiyaçları, koşulları ve gelişim aşamaları dikkate alınmaz.
Öğrencilere öz disiplin edinmeyi öğretir.	Öğrencilere ceza korkusuyla iyi davranmayı öğretir.
Hataları öğrenme fırsatı olarak kullanmayı sağlar.	Öğrenciler sırf otorite istediği için mantıksız olsa bile kurallara uymak zorunda kalır.
Öğrencinin şahsı değil, davranışı dikkate alınır.	Öğrencinin davranışından çok kişiliğine eleştiri getirir.

Disiplinin nihai amacı; öğrencilerin kendi davranışlarını anlamaları, inisiyatif almaları, seçimlerinden sorumlu olmaları ve kendilerine ve başkalarına saygı duymalarını sağlamaktır. Başka bir deyişle ömür boyu sürebilecek olumlu bir düşünme ve davranış sürecini içselleştirmedir.

Disiplin, bir bireyin davranışını şekillendirir ve bireylerin kendi kendini kontrol etmeyi öğrenmelerine yardımcı olur. Bir çocuğun hayatının ilk veya iki yılını düşününüz. El çırpmayı, yürümeyi veya konuşmayı nasıl öğrendi? Muhtemelen öğrenme sürecinde çocuk anne ve babayı örnek aldı, istenen davranışı gösterdiğinde övgü aldı, sorun davranışlarda da tehdit vb. davranışlara maruz kalmadı. Bu teşvik çocuğu çalışmaya, öğrenmeye ve başarmaya teşvik eden bir tür ödüldür. Benlik saygısını geliştirir çünkü çocuk, övgü veya diğer ödülleri almaktan

doğrudan kendisinin sorumlu olduğunu öğrenir. Çocuklar, onu kazanmayı veya kazanmamayı seçebilirler. Bu onlara, sağlıklı benlik saygısı için önemli bir bileşen olan yaşamları üzerinde kontrol hissi verir. Aynı şekilde, öfke nöbetleri gibi dikkat çeken davranışları görmezden gelmek ve sorun davranışlar için cesaret vermemek, zamanla çocuğa kendini kontrol etmeyi öğretecektir. Bu durum okullarda disiplin sağlama sürecinde de oldukça benzerdir. Açıklanan ifadeler doğrultusunda Mehmet'in durumu tekrar değerlendirildiğinde:

Örnek Olay

Mehmet'in Değişikliği

Yeni haftaya Mehmet yine geçen ve bir önceki haftada olduğu gibi başladı. Mehmet, sorun davranışlarını sürdürüyor ve arkadaşlarını rahatsız ediyordu. Ama hafta sonu boyunca Mehmet hakkında çok düşünmüştüm. Bana nasıl hissettirdiğini düşünmeye başladım ve ortaya çıkan duygular öfke ve kızgınlıktı. Öğrencinin yaptığı eylemin nedenlerini anladığımızda, onunla başa çıkmanın uygun yollarını bulmak daha kolay olur. Kızgın hissetmek, öğrencinin güç aradığının bir işaretidir ve sinirlilik, öğrencinin dikkat çekmek istediğinin bir işaretidir. Düşündüğümde Mehmet'in rahatsız edici davranışlarının, dikkat çekmek için akranlarının ve yetişkinlerin önünde mümkün olduğunca yüksek sesle ve kontrolsüzce yapıldığını anladım. Dikkat çektikten sonra da sorun davranışları sonlandırma taleplerimize uymayı reddederek aşırı derecede öfkelenmeme neden oldu. Onu suçlayamam; sonuçta, kendi eylemlerimden sorumluyum. Onu kontrol edemesem de yaptıklarımı ve söylediklerimi kontrol edebildiğimi anlamaya başladım. Yeni bir plan ve tavır oluşturmaya karar verdim.

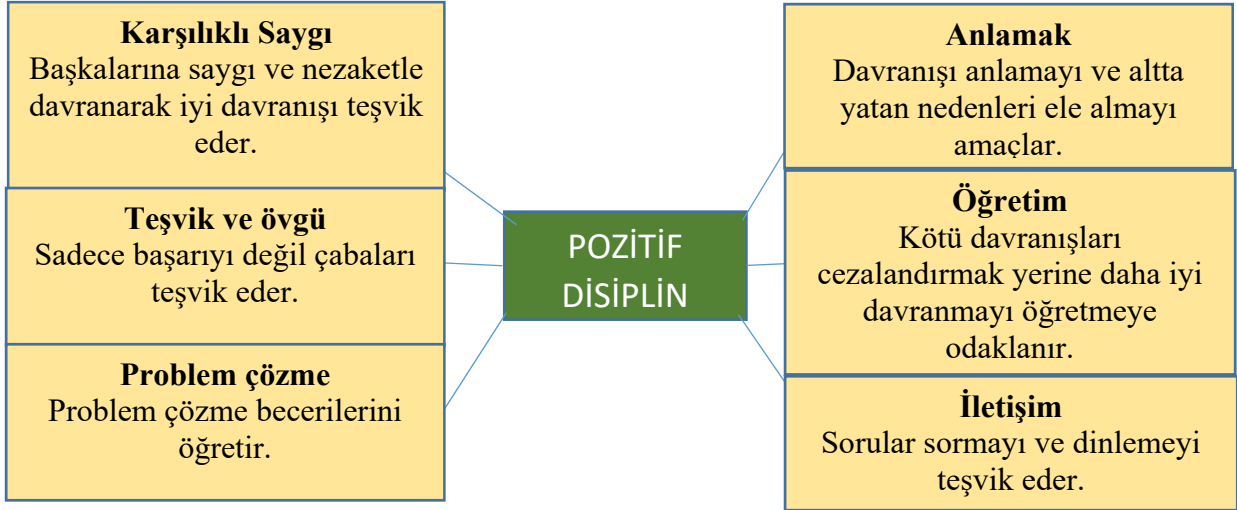
Çarşamba sabahı Mehmet ne yaparsa yapsın, kötü davranışının gerektirdiği ilgiyi ona göstermeyeceğime karar verdim. Onu görmezden geldim. Mehmet'in yaptığı her şeyi kaydettim ancak davranışlarına hiçbir şekilde müdahale etmedim. Mehmet, o ders sırasında birçok sorun davranış sergiledi. Ders materyallerini sınıfa getirmemişti, grup çalışması esnasında arkadaşlarına destek olmadığı gibi onlarla ders dışı konularda sohbet etmeye çalıştı. Hiçbir müdahalede bulunmadım. Sınıftaki öğrenciler olaylara anlam veremedi. Onlara dersimizin öğrenmeye ilgi duymayanlar tarafından kesintiye uğratılmayacak kadar önemli olduğunu bu yüzden her zamanki gibi devam edeceğimizi açıkladım. Ara sıra kendi kendilerine gülmelerine rağmen onun tuhaflıklarını tamamen görmezden gelen öğrencilerin

her biri harikaydı. Mehmet'in sorun davranışları yoğunlaştı. Onu görmezden gelmeye devam ettim. Sonra inanılmaz bir şey oldu. Dersle ilgili görevlerini yapmaya başladı. Arkadaşlarıyla sadece çalışma konusu hakkında konuştu. Ertesi gün ne olacağını merak ettim. Herhangi bir değişiklik olacak mıydı yoksa Mehmet eski hâline geri mi dönecekti?" Perşembe günü Mehmet kâğıt, kalem ve kitapla tam zamanında geldi. Sessizce oturdu ve soru sormak için elini kaldırdı. Tüm süre boyunca koltuğundan kalkmadı ya da izinsiz konuşmadı. Mehmet kıvranıyordu ama hareketsiz kalmakta ne kadar zorlandığını biliyorum. Verilen görevlerin bir kısmını yapmadı ama bence kendi davranışını kontrol etmek Mehmet'in işiydi. Ayrıca ilerleme kaydetmişti. Eskiden olsa hiçbir görevi yapmaz ve sınıf düzenini bozmaya çalışırdı. Ne öğrendim? Her zaman yaptığımız şeye güvenmenin yeterince iyi olmadığını öğrendim. Geçmişte benim için işe yarayan eski stratejilerle aynen devam etseydim Mehmet'in davranışında hiçbir değişiklik olmayacaktı. Bazı öğretmenlerin, biz onlara söylediğimiz için öğrencilerin uygun şekilde davranmaları gerektiğine inandığını biliyorum ancak gerçek şu ki pek çoğu bunu yapmayacak. Biz yetişkinleriz ve sadece hareketsiz duran, uygun davranan veya bir kavramı onlara ilk açıkladığımızda anlayanların değil tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıklarımızı değiştirme sorumluluğumuz var. Mehmet bana kimseye bir şey yaptıramayacağımı ancak kararlarını etkilemeye çalışmak için sınıf koşullarımı değiştirebileceğimi öğretti.

Pozitif Disiplini Anlamak

Pozitif disiplin ile öğrencilere zor durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olacak beceriler öğretilir, böylece gelecekteki sorun davranışlar veya yanlış kararlar almaları önlenmiş olur. Beklentilerin öğrencilere erken iletilmesi ile öğrencinin olumlu davranışları teşvik edilir. Pozitif disiplin öğrencilerin ceza olarak fiziksel veya duygusal olarak incinmesini önler. Hem öğretmenin hem de öğrencinin onurlu ve saygılı bir şekilde muamele görmesini sağlar.

Pozitif disiplin yaklaşımının birkaç farklı yönü vardır. Öğrencinin öğrenmesi ve keşfetmesi için desteklendiği bir ortam oluşturulmaya çalışılır. Pozitif disiplinde anahtar unsurlar aşağıdaki gibidir:

Pozitif disiplin yaklaşımı, çeşitli eğitim ilkelerine dayanmaktadır. Bu ilkeler aşağıda belirtildiği gibidir:

Bütünseldir: Bireysel gelişim, öğrenme, davranış, akademik başarı, aile ilişkileri ve toplum sağlığı arasındaki bağlantıları tanır.

Güçlü yönlere dayalıdır: Öğrencilerin yeteneklerini, çabalarını ve gelişimlerini geliştirmeyi amaçlar. Hataları öğrenmek ve gelişmek için fırsatlar olarak değerlendirir. Öğrencilerin gelişim aşamalarını dikkate alır.

Yapıcıdır: Yanlış davranışları cezalandırmak yerine, öğrenilmesi istenen davranışları açıklar, gösterir ve model olur.

Kapsayıcıdır: Öğrencilerin bireysel ihtiyaçları, güçlü yanları, sosyal becerileri ve öğrenme stillerini dikkate alır.

Proaktifdir: Öğrencilerin uzun vadede başarılı olmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Odak noktası, sorunun kökenini anlamak ve bunları çözmeye yardımcı olacak stratejileri uygulamaya koymaktır.

Katılımcılığı teşvik eder: Öğrencileri zorlamak ve kontrol etmek yerine, onların görüş ve bakış açılarını dikkate alarak öğrenmeyi destekleyen bir sınıf ortamı oluşturmada öğrencilerin katılımını da teşvik eder.

Pozitif disiplin, sorun davranışlar için şiddet içermeyen sonuçlar sağlar. Bu doğrultuda aşağıda verilen katkıları sunar:

- Öğrencilerin davranışlarının etkilerini anlamalarına yardımcı olur.
- Öğrencilerin uygun davranışları belirlemesine yardımcı olur.
- Öğrencilerin istedik davranışları neden tercih etmeleri gerektiğine yardımcı olur.

- Öğrencilerin kendilerine veya çevrelerine verdikleri zararları telafi etmesine yardımcı olur.

Pozitif disiplin kavramı ile ilgili bazı yanlış inanışlar da mevcuttur. Tabloda pozitif disiplinin ne anlama geldiği ve ne anlama gelmediği ifade edilmiştir:

• Pozitif disiplin nedir?	• Pozitif disiplin ne değildir?
• Öğrencilerin kendi öz disiplinini geliştiren uzun vadeli çözümler sunar. • Net ve tutarlı iletişim kurmayı teşvik eder. • Beklentilerin, kuralların ve sınırların tutarlı bir şekilde pekiştirilmesini sağlar. • Öğrencileri tanımayı ve onlara karşı adil olmayı hedefler. • Öğrencilerle karşılıklı saygıya dayalı bir ilişki kurmayı hedefler. • Öğrencilere yaşam boyu beceriler kazandırmayı teşvik eder. • Nezaket, empati, kendine ve başkalarına saygıyı öğretir.	• Koşulsuz serbestlik değildir. • Öğrencilerin her istediğini yapmalarına izin vermez. • Hiçbir kuralın, sınırın veya beklentinin olmaması değildir. • Kısa süreli çözümler sağlamaz. • Fiziksel ve duygusal cezanın yerine kullanılan alternatif bir ceza şekli değildir.

Pozitif Disiplin Anlayışını Sınıfta Uygulamak

Okul müdürlerinin ve eğitimcilerin pozitif disiplini etkili bir şekilde uygulamalarına yardımcı olabilecek birçok uygulama vardır. Uygulamalardan bazıları aşağıda belirtildiği gibidir:

Olumluya Odaklanma

Olumlu davranışları desteklemek öğrencilerin özgüvenini geliştirmesine yardımcı olur.

İlgi Gösterme

Her öğrenciyi tanımak için konuşma ve dinleme fırsatları oluşturulmalıdır. Öğrencilerin kişisel ilgi alanları ve hobileri hakkında konuşmak, öğrencilerin benlik saygısı ve aidiyet duygusunu geliştirebilir.

İyi Bir Örnek Oluşturma

Öğrencilerden beklenen nezaket, sabır ve hoşgörü gibi olumlu davranışlar modellenmelidir. Çünkü öğrenciler çevrelerindeki yetişkinleri gözlemleyerek öğrenirler.

Ortak Karar Alma

Davranış kurallarını oluştururken öğrenciler de sürece dâhil edilmelidir. Öğrenciler kuralları oluşturma sürecinde yer alırlarsa onları takip etme ve eylemlerinin sorumluluğunu alma olasılıkları daha yüksek olacaktır.

Yargılamadan Önce Dinleme

Öğrencilerin sorun davranışları neden yaptıklarına dair sorular sorarak yanlış davranışın sebebi hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Öğrencilerin yanlış davranışlarının altında yatan sebepleri bilmek problemin çözümüne katkı sağlayacaktır.

Tutarlı Olma

Adil ve tutarlı olunmalı ve herkese aynı kurallar uygulanmalıdır.

Bireye Değil Davranışa Odaklanma

Bir öğrenci uygun olmayan davranışı gösterdiğinde, öğrenciyi yargılamak yerine uygun davranışın gösterilmesi için ne yapılması gerektiğine odaklanılmalıdır. Öğrenciler yanlış karar verdiklerinde hatalarından ders çıkarmaları için onlara şans verilmelidir.

Çeşitliliğe Saygı Duymak

Öğrencilerin kültürleri, dilleri, dinleri, cinsiyetleri, yaşları gibi farklılıklara saygı duyulmalıdır. Öğrenciler diğer bakış açılarını dinlemeye ve saygı duymaya teşvik edilmelidir.

Haklara Karşılıklı Saygıyı Geliştirmek

Öğrencilerin haklarına saygı duyulmalıdır. Kendi haklarına saygı duyulan öğrencilerin başkalarının haklarına saygı duymaları daha olasıdır.

Pozitif disiplin uygulanma sürecinde uyulması gereken yedi temel ilke aşağıda belirtildiği gibidir:

1. Öğrencinin onuruna saygı gösterilmelidir.
2. Öz disiplini ve karakteri geliştirilmelidir.
3. Öğrencinin aktif katılımı en üst düzeye çıkarılmalıdır.
4. Öğrencinin gelişimsel ihtiyaçlarına ve yaşam kalitesine saygı gösterilmelidir.
5. Öğrencinin motivasyonuna ve yaşam görüşlerine saygı gösterilmelidir.
6. Adalet (eşitlik ve ayrımcılık yapmama) sağlanmalıdır.
7. Dayanışma teşvik edilmelidir.

Aşağıda örnek üzerinden pozitif disiplin yaklaşımının uygulanması gösterilmiştir: Ceza tek bir eylem iken pozitif disiplin adımları, uygun davranışı aşağıdaki şekilde tanıyan ve ödüllendiren dört aşamalı bir süreçtir.

Pozitif Disiplinin Adımları
1. AŞAMA   Uygun davranışı tanımlayınız.   Örneğin, "Herkes sussun artık lütfen."
2. AŞAMA   Nedenleri belirtiniz.   Örneğin, "Matematik dersimize başlayacağız ve herkesin dikkatle dinlemesi gerekiyor."
3. AŞAMA   Öğrencilerden davranışı kabul etmelerini isteyiniz.   Örneğin, "Sessizliğin neden bu kadar önemli olduğunu anlıyor musunuz?"
4. AŞAMA   Doğru davranışı pekiştiriniz.   Örneğin, Başını sallayınız ya da gülümseyiniz ya da başka teşvikler verebilirsiniz.

Negatif Disiplinden Kaçınmak

Öğrenciyi eleştirmekten, cesaretini kırmaktan, engeller yaratmaktan, suçlamaktan, utandırmaktan veya alaycı olmaktan kaçınmak önemlidir.

Aşağıdaki tabloda sınıflarda yaşanan çeşitli örnek durumlar ve örnek durumların hangi disiplin anlayışına örnek oluşturduğuna ait açıklamalara yer verilmiştir:

Örnek Durumlar	Açıklama
Dersin başında öğrencilere o derste ne işleneceği ve öğrencilerden ne beklendiği konusunda bilgi vermek	Pozitif disiplin: Öğrenciler kendilerinden ne beklendiğini net bir şekilde bilmiyorsa uygun olmayan davranışları gösterme eğilimine gireceklerdir. Öğrencilerin dersin nasıl planlandığını ve onlardan ne beklendiğini anlamalarını sağlamak, sınıf disiplininin çerçevesini oluşturur ve öğrencilere kendi davranışlarının sorumluluğunu almaları için ihtiyaç duydukları bilgileri sağlar.
Varsayımlarda bulunmak	Negatif disiplin: Ne düşündüklerini ve davranış sebeplerini belirlemek için öğrencilerle konuşmak ve onları dinlemek önemlidir. Öğrencilerin her zaman belirli bir şekilde davranmak için nedenleri vardır.
Kanıt olmadan suçlamalarda bulunmak	Negatif disiplin: Herhangi bir eylemde bulunmadan önce ne olduğunu ve nedenini belirlemek önemlidir. Sadece suçlamak değil davranışın neden sorunlu olduğunu ve öğrencinin bir dahaki sefere nasıl daha iyi yapabileceğini açıklamak önemlidir.
Konuşan öğrencilerin yerlerini değiştirmek	Pozitif disiplin: Siz sessiz olmalarını istedikten sonra öğrenciler konuşmaya devam ederse onların yerlerini değiştirmek, sorunu hızlı ve etkili bir şekilde çözebilir. Sakin ama kararlı olmak ve olaya mümkün olduğunca az dikkat çekmeye çalışmak ve sınıf etkinliklerindeki aksamaları en aza indirmek önemlidir.
İstenmeyen davranışlarda bulunan öğrencileri azarlamak	Negatif disiplin: Bir öğrenciyi azarlamak sadece özgüvenine zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda öğrenciyi utandırabilir ve öğrencide kızgınlık yaratabilir.
İstenmeyen davranışlarda bulunan öğrenciyi sınıf dışına ya da müdürün odasına göndermek	Negatif disiplin: İletişim, pozitif disiplin yaklaşımının merkezinde yer alır. Öğrencilere nasıl davranmasının öğretilmesinin yanında neden o şekilde davranması gerektiği de açıklanmalıdır. Ayrıca öğrencilere yanlış davranışlarının sonuçlarının neler olabileceği de açıklanmalıdır.

Model olmak	Pozitif disiplin: Öğrenciler örnek alarak öğrenirler. Öğrencilerin nasıl davranmaları isteniyorsa öyle davranmak öğrencilere kendilerinden ne beklendiğini göstermek açısından önemlidir ve izleyecekleri bir örnek teşkil eder.
Öğrencilerin hepsinin aynı şekilde davranması için aynı sebeplere sahip olmasını beklemek	Negatif disiplin: Her öğrencinin yeterlilikleri, ihtiyaçları ve sorunları farklıdır. Her öğrencinin farklı olduğu anlayışını benimsemek her öğrencinin güçlü, zayıf yanlarını ve ihtiyaçlarını anlamak ve öğretimi buna göre planlamak önemlidir.
Öğrenmeyi ilgi çekici hâle getirmek	Pozitif disiplin: Öğrenciler sıkıldıklarında ve bir dersin içeriğini ilgi çekici bulmadıklarında genellikle sorun davranışlar gösterirler. Öğretimi öğrencilerin ilgisi çekecek şekilde planlamak hem öğrencilerin dikkatini çeker hem de sorun davranışları azaltır.
Sorunları öngörmek ve bunları çözmek için harekete geçmek	Pozitif disiplin: Hangi öğrencinin sorun davranışlarda bulunacağını öngörmek ya da öğrencilerin hangi öğrenme süreçlerini sıkıcı bulabileceğini öngörmek ve bu sorunları ilgi çekici yöntemlerle ve etkili sınıf yönetimiyle ele almak, yanlış davranışların sorun haline gelmeden önlenmesine yardımcı olur.
Öğrencilere karşı otoriter davranmak	Negatif disiplin: Öğretmenin otorite kurması öğrenciler ve öğretmenler arasında engeller oluşturur ve öğrencilerin kendilerini değersiz, yetersiz ve ilgisiz hissetmelerine sebep olur.
Öğrencilere danışılmadan sınıf kurallarının oluşturulması ve uygulanması	Negatif disiplin: Öğrenciler, kuralların geliştirilmesine ve bu kuralları çiğnemenin sonuçlarına dâhil olmalıdır. Kuralların oluşturulmasına katkı sağlamak öğrencilerin kurallara uymasını teşvik edecektir.

ÖRNEK OLAY ANALİZİ

Aşağıdaki durumlarda sınıfta gerçekleşen bir olayın 3 farklı durumda ele alınışı verilmiştir. Durumları inceleyiniz.

Durum 1

Emre, matematik dersi öğretmenidir. Emre öğretmen sınıfa girdiğinde öğrenciler birbirleriyle konuşmaya devam etmekte ve onu dinlememektedir. Yüksek sesle, "Herkes konuşmayı bıraksın lütfen, şimdi dersimize başlıyoruz." der. Aslı dışında herkes susar. Aslı hâlâ arkadaşıyla dün gece televizyonda gördüğü film hakkında konuşmaktadır. Emre öğretmen, "Aslı, neden konuşmaya devam ediyorsun? Yüzün duvara dönük şekilde köşede dur ve ders bitene kadar bekle!" der. Sınıfın önünden geçen müdür, "Bir sorun mu var?" diye sorar. Aslı ağlayarak köşede durur ve o durumda olmaktan oldukça rahatsızdır.

Durum 2

Emre, matematik dersi öğretmenidir. Emre öğretmen, sınıfa girdiğinde öğrenciler birbirleriyle konuşmaya devam etmekte ve onu dinlememektedir. Yüksek sesle "Herkes konuşmayı bıraksın lütfen. Şimdi dersimize başlıyoruz." der. Aslı dışında herkes susar. Aslı hâlâ arkadaşıyla dün gece televizyonda gördüğü film hakkında konuşmaktadır. Emre öğretmen, "Hâlâ kim konuşuyor? Sanırım birileri buradaki kuralları hatırlayamıyor." der. Koridordan geçen müdür, Emre öğretmenin yorumuna kulak misafiri olur ve öfkeyle bir sorun olup olmadığını sorar. Emre öğretmen ona teşekkür eder ve durumu şimdilik idare edebileceğini söyler. Müdür ayrıldıktan sonra Emre öğretmen, Aslı'ya bakar ve sorar, "Müdürün neden böyle söylediğini merak ediyorum? Bir fikrin var mı?" Aslı suçlu bir şekilde, "Sınıfın sessiz olmasını istedikten sonra hâlâ konuşuyordum." diye yanıtlar. Emre öğretmen, "Arkadaşlarımın öğrenmelerine engel olmadan ne zaman konuşabiliriz?" diye sorar. Aslı, ders bittiğinde konuşabileceğini söyler. Emre öğretmen başını sallar ve Aslı'ya çok zor olmayan bir soru sorar ve doğru cevabı alır. Emre öğretmen, gülümseyerek "Çok iyi!" der. Aslı, tüm ders boyunca daha fazla dikkat gösterir ve ders bitene kadar arkadaşlarıyla konuşmaz.

Durum 3

Emre, matematik dersi öğretmenidir. Emre öğretmen, sınıfa girdiğinde öğrenciler birbirleriyle konuşmaya devam etmekte ve onu dinlememektedir. Yüksek sesle "Herkes konuşmayı bıraksın lütfen, şimdi dersimize başlıyoruz." der. Aslı dışında herkes susar. Aslı hala arkadaşıyla dün gece televizyonda gördüğü film hakkında konuşmaktadır. Sınıf sessizleştikten sonra Emre öğretmen, Aslı'nın hâlâ arkadaşıyla konuştuğunu duyar ve bir ihlal fişi alır ve "Sınıf kurallarına uymama" yazar ve ardından Aslı'dan adı, notu, öğretmeni, saati ve tarihi ile üst kısmı doldurmasını ister. Emre öğretmen, "Aslı, bu ihlal fişini buraya, masanın köşesine koyacağım. Ders bittiğinde hâlâ oradaysa, onu atabilirsin. İzin almadan konuşmaya devam edersen onu alacağım ve gereken cezayı vereceğim." Dersin sonunda, Emre öğretmen ihlal fişini atar.

Disiplin teknikleri olumsuz ise öğrencilerin cesaretini kırabilir ve hayal kırıklığına uğratabilir. Ancak olumlularsa öğrencilerin iyi davranışları benimsemelerine ve sürdürmelerine yardımcı olacaktır. Yukarıdaki örnek olaylarda Emre öğretmen ve Aslı arasındaki olumsuz durumlar görülebilir. Onları tanımlayabilir misiniz?

Analiz: Örnek olay 1'de hem Emre öğretmen öfke göstermektedir. Emre öğretmen "Ders bitene kadar bekle!" der ve müdür de "Bir sorun mu var?" der. Emre öğretmen ayrıca Aslı'ya yüzü duvara dönük bir şekilde köşede durmasını emretmek gibi mantıksız, anlamsız cezalar kullanır. Örnek olay 2'de Emre öğretmen, Aslı'yı alaycı bir tavırla küçümser: "Sanırım birileri buradaki kuralları hatırlayamıyor." der. Emre öğretmenin öfkeli tepkilerinden sonra Aslı nasıl hissedebilir? Ancak 2 ve 3. örnek olaylar, Emre öğretmen ve Aslı arasındaki olumlu durum örneklerini de içerir. Örnek olay 2'de Emre öğretmen odaya girer ve belirli bir davranışın gerçekleşmesini (sessiz olma) ve nedenini (matematik dersine başlarken herkesin yakından dinlemesi gerektiğini) söyler. "Müdürün yorumuna cevaben, "Müdürün neden böyle söylediğini merak ediyorum?" sorusunu sorar. Bu soru Aslı'nın müdürün eylemlerinin nedenlerini ve davranışlarının müdürü, Emre öğretmeni ve diğer öğrencileri nasıl üzmüş olabileceğini düşünmesine yardımcı olur. Emre öğretmen ayrıca arkadaşlarıyla konuşmak için doğru zamanın ne zaman olduğu konusunda onun haklı olduğunu göstermek için başını sallar. Ayrıca basit bir matematik sorusunu doğru cevaplama şansı vererek onu över ve gülümser. Bu

davranış, Aslı'ya Emre öğretmenin onu hâlâ sevdiğini gösterir. Sorunun kendisinde değil davranışında olduğunu anlamasını sağlar. Örnek olay 3'te Emre öğretmen, Aslı'nın yanlış davranışıyla başa çıkmakta nazik ama kararlı davranmaktadır. Ona davranışlarını yönlendirmede bir seçenek sunmaktadır. Bu, Aslı'ya kendi davranışlarından ve bundan sonra olacaklardan sorumlu olma şansı verir.

Aktivite 4

Pozitif disiplin kullanıp kullanmadığımı nasıl anlarım?

Aşağıdaki tablo, mevcut öğretim yaklaşımınızı analiz etmenize yardımcı olacaktır. Tabloyu okuyunuz ve iki sütunu karşılaştırınız. Her satır için bir numara işaretleyiniz.

Numara seçimi

Numara seçerken aşağıda verilen kriterleri göz önünde bulundurunuz.

1. Yaklaşımınız tamamen pozitif disiplin sütununda yer alıyorsa 1'i işaretleyiniz.
2. Yaklaşımınız çoğunlukla pozitif disiplin sütununda yer alıyorsa ancak bazı şüpheleriniz varsa 2'yi işaretleyiniz.
3. Hem pozitif hem de negatif disiplin sütundaki açıklamaların bazı bölümlerine katılıyorsanız 3'ü işaretleyiniz.
4. Yaklaşımınız çoğunlukla negatif disiplin sütununda yer alıyorsa ancak bazı şüpheleriniz varsa 4'ü işaretleyiniz.
5. Yaklaşımınız tamamen negatif disiplin sütununda yer alıyorsa 5'i işaretleyiniz.

Pozitif Disiplin			Negatif Disiplin Metotları	
Öğrencileri motive edersiniz. Asla şiddet kullanmazsınız, öğrencilerde geliştirilmesi gereken uygun davranışların geliştirilmesi için model olursunuz. Öğrencilerin davranış seçimlerinin sonuçlarını açık bir şekilde ortaya koyarsınız.			Öğrencileri cezalandırırsınız. Öğrencilerin istenilen davranışı göstermeleri için duygusal cezayı kullanırsınız.	
1	2	3	4	5
Öğrencileri güçlendirmeyi amaçlırsınız. Fikirleri özgürce keşfetmeleri için gerekli ortamı sağlayarak, öğrencilerin iyi kararlar alma sorumluluğunu almalarına yardımcı olursunuz.			Öğrencilerin itaat etmesini amaçlırsınız. Öğrencilerin itaat etmeyi öğrendiği bir sınıf ortamı yaratırsınız.	
1	2	3	4	5
Öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimsersiniz. Tüm konuları bir öğrencinin bakış açısından değerlendirirsiniz ve öğrencilerin hatalarından öğrenmelerine yardımcı olursunuz.			Öğretmen merkezli bir yaklaşımı benimsersiniz. Tüm konularda öncelikleriniz baskındır ve bakış açınız hareket tarzını belirler.	
1	2	3	4	5
Demokratiksiniz. Öğrenmeye katkı sağlayacaksa farklı fikirlere ve hatta hatalara tolerans gösterirsiniz. Amacınız, karşılıklı yarar sağlayan uygulanabilir kurallar oluşturmaktır.			Otoritersiniz. Öğrencilere ne yapacaklarını söylersiniz ve söylemleriniz dışında davranışta bulunurlarsa onları cezalandırırsınız.	
1	2	3	4	5
Bireyselliğe değer verir ve saygı duyarsınız. Herkesin çeşitli görüşlere ve önceliklere sahip bireyler olduğunu kabul edersiniz ve bu farklılıklara saygı duyarsınız.			Sizin gibi davranan ve düşünenleri ödüllendirir, farklı davranan ve düşünenleri cezalandırırsınız.	
1	2	3	4	5
Uzun vadeli gelişmeye odaklanırsınız. Yaklaşımınız, öğrencinin gelişiminin uzun vadede gerçekleştiği anlayışına dayanır.			Kısa vadeli uyuma odaklanırsınız. Yaklaşımınız belirli bir durumda itaat yaratmayı amaçlar. Uzun vadeli gelişimi dikkate almazsınız.	

Puanın yorumlanması

Puanınızı belirlemek için her bir satıdaki işaretlenmiş sayıları toplayınız.

Toplam puanınızın **6-14 puan** aralığında olması pozitif disiplin anlayışını uyguladığınız anlamına gelir. Okulunuzdaki diğer öğretmenler için iyi bir örnek olabilir ve iyi bir okul iklimi oluşturmada liderlik rolü üstlenebilirsiniz.

Toplam puanınızın **15-21 puan** aralığında olması pozitif disiplin fikirlerinin bazılarını katıldığınız ancak anlayış ve becerilerinizi biraz daha geliştirmeniz gerektiği anlamına gelir.

Bu rehber kitabın içeriğini gözden geçirebilir ve sunulan fikirleri meslektaşlarınızla tartışabilirsiniz.

Toplam puanınızın **22-30 puan** aralığında olması negatif disiplin anlayışını uyguladığınız anlamına gelir. Rehber kitapta yer alan “olumlu disiplin yaklaşımı kullanmanın etkililiği” konusunu inceleyebilirsiniz. Pozitif disiplini kullanma konusundaki bilgi ve becerilerinizi geliştirirken kendinizi yeniden değerlendirmeye devam ediniz. İki puan arasındaki farkı azaltmayı hedefleyiniz.

Aktivite 5

Olumlu Deneyimlerden Yararlanmak

Öğretmenler ve öğrencilerin birbirleriyle olumlu ilişki kurmaları için her gün birçok fırsat ortaya çıkar. Yakın zamanda, öğrencilerinizden biri ile iyi ilişki kurduğunuz bir durumu düşününüz. Deneyiminizi aşağıdaki boşluklarda tanımlayınız. Bu bilgiyi diğer öğrencilerle daha iyi çalışmak ve olumsuz disiplin kullanımından kaçınmak için nasıl kullanabilirsiniz?

1. Öğrenci ne yaptı?

2. Ne söylediniz ya da ne yaptınız?

3. Öğrenci nasıl tepki verdi?

4. Ne hissettiniz?

5. Bu deneyimi başka öğrencilerle nasıl kullanabilirsiniz?

Aktivite 6

Olumlu veya Olumsuz Disiplin

Aşağıdaki tabloda hangi disiplin cezaları olumlu, hangileri olumsuzdur? Uygun sütuna bir onay işareti (✓) koyunuz.

Ardından, bir öğrencinin sorun davranışını düzeltmek için kullandığınız veya kullanabileceğiniz her eylem için son sütuna bir onay işareti koyunuz.

	Pozitif	Negatif	Bu eylemi hiç kullandınız mı? Evet/Hayır
1. Derse başlamadan önce öğrencinin dikkatini çekmek			
2. Doğrudan talimat kullanmak			
3. Varsayımlarda bulunmak			
4. Kanıtsız suçlamada bulunmak			
5. Kalkmak ve sınıfta dolaşmak			
6. Fiziksel güç kullanmak			
7. Hükmetmek			
8. Öğrencilerin nasıl davranmasını istiyorsanız öyle davranmak (model olma)			
9. Bir öğrencinin davranışı hakkında genelleme yapmak			
10. Bir öğrenciyi diğeriyle alenen karşılaştırmak			
11. Sınıf ortamını zenginleştirme			
12. Sorunları öngörmek			
13. Haklı olduğunuzda ısrar etmek ve üstün davranmak			
14. Açık ve tutarlı bir şekilde uygulanan kurallar oluşturmak			

Cevaplar:

1, 2, 5, 8, 11, 12 ve 14 numaralı işlemler olumludur.

3, 4, 6, 7, 9, 10 ve 13 numaralı işlemler olumsuzdur.

Olumlu ve olumsuz yöntemlerden kaç tanesini kullandınız?

Disiplin İkileminden Kaçınmak

Disiplin ikilemi, öğrencinin davranışını sizin iyiliğiniz için mi kontrol edeceğinize yoksa öğrencinin davranışını onların yararına mı geliştireceğinize karar vermekle ilgili olan disiplin anlayışıdır. Bu ikilem disiplin ve cezanın aynı anlama geldiği, her biri için yapılan eylemlerin aynı olduğu ve sonuçların aynı olacağı şeklindeki yanlış fikre dayanmaktadır. Bu

ikilemden kaçınmak için ceza ile disiplin arasındaki farkı açıklanmış ve cezaya karşı pozitif disiplinin doğasını ve sonuçları ile pozitif disiplin süreci ifade edilmiştir. Aşağıda, pozitif ve negatif disiplin arasındaki fark hakkında aşağıdaki aktivite verilmiştir.

Aktivite 7

1. Bir öğrenci okula geç kaldığında

- A. ilk derste öğrenciyi derse kabul etmem.
- B. derse zamanında gelmelerine yardımcı olacak bir görev veririm.
- C. bir sorun olup olmadığını araştırırım.

2. Bir öğrenci ders esnasında sınıfta konuşmaya devam ediyorsa

- A. öğrenciye silgi gibi bir nesne fırlatarak şaka yaparım.
- B. öğrenciyi azarlarım.
- C. öğrencinin ilgisini çekecek bir örnek veririm.

3. Bir öğrenci ödevini yapmadığında

- A. yapması gereken ödevin 2 katını veririm.
- B. öğrenciyi azarlarım.
- C. ödevini neden yapmadığının sebeplerini öğrenirim.

4. Sınıfımdaki bir öğrenci kötü bir dil kullanırsa

- A. öğrenciyi kaba bir dille uyarırım.
- B. sınıftan dışarı çıkarırım.
- C. sınıfta olumlu ve yapıcı bir dil kullanmasını teşvik edecek şekilde konuşurum.

5. Sınıfımdaki bir öğrenci birine yumruk attığında

- A. öğrenciye sert bir şekilde hemen durması yönünde uyarırım.
- B. durumu görmemezlikten gelirim.
- C. davranış kurallarında belirtilen gerekli süreçleri uygulayım.

Değerlendirme:

Çoğunlukla A: Dürtüyle hareket ediyorsunuz. Sorumluluğu öğretmek için disiplini sorumlu bir şekilde nasıl kullanacağınızı düşününüz.

Çoğunlukla B: Bedensel cezaya eğiliminiz var. Karşılıklı saygı ve sorumluluğu destekleyen sınıf davranışlarını oluşturmanın alternatif yollarını bulmalısınız.

Çoğunlukla C: Sorumluluk ve saygı duygusu geliştiren yapıcı bir disiplin yaklaşımı uyguluyorsunuz.

BÖLÜM 2 ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ SEBEPLERİ

Öğrenci davranışlarının amacı genellikle ait olma ihtiyacını karşılamaktır. Bu ait olma arzusu, hem öğrenciler hem de yetişkinler için temel bir ihtiyaçtır. Her birimiz, sürekli olarak ait olacağımız bir yer bulmaya çalışırız. Bizim için önemli olduğunu düşündüğümüz inançları, duyguları ve davranışları seçeriz. Öğrenciler günün önemli bir bölümünü okulda geçirir, bu nedenle öğrenciler için sınıfa ya da okula ait olma hissi duymak büyük önem taşır. Öğrencilerin bir aidiyet duygusu yaşayabilmeleri için aşağıdaki belirtilen ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir:

- Görevlerini sınıfın ve okulun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tamamlayabileceklerini hissetmeleri gerekir.
- Öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla başarılı bir şekilde ilişki kurabileceklerini hissetmeleri gerekir.
- Gruba önemli ölçüde katkı sunduklarını hissetmeleri gerekir.

Öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılamasına yardımcı olan faktörler aşağıda belirtilmiştir:

1. Güvene, karşılıklı saygıya ve korkuya değil anlayışa dayanan öğretmen-öğrenci ilişkisi.
2. Başarı için sınıf ikliminin gücü, örneğin, tüm öğrencilerin dâhil olduklarını, değerli olduklarını ve işbirliği içinde ve etkili bir şekilde birlikte çalışabileceklerini hissettiği bir sınıf ortamı.
3. Sınıf yapısının uygunluğu.

Öğretmenler, öğrencilerin ait olma ihtiyacını giderebilir ve bu ihtiyacı giderme arayışlarında ortaya çıkabilecek yanlış davranışları önleyebilir. Ayrıca, öğretmen aktif olmayan öğrencileri cesaretlendirmelidir. Öğrencilerin başarılı olmaları ve aidiyet duygularını kazanmaları için araçlar geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

Öğrenciler Neden İstenmeyen Davranışları Gösterir?

Öğrenciler, kasıtlı olarak sorun davranışları göstermez. Öğrencilerin sorun davranış göstermelerinin en yaygın nedenlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

- Yapılacak görev, öğrenci seviyesinin çok altında ya da üstünde olabilir.
- Yapılacak görev, ilgi çekici değildir ve öğrenci sıkılır.
- Öğretim yöntemleri, öğrencinin öğrenme stiline uygun olmayabilir.
- Öğrencinin hazır bulunuşluğu uygun olmayabilir.
- Beklentiler belirsiz veya mantıksız olabilir.

- Öğrencinin sosyal becerileri zayıf, iyi iletişim kuramıyor veya özgüveni düşük olabilir.

Bu etkenler öğrencilerin cesaretinin kırılmasına neden olabilir. Sorun davranış gösteren öğrenciler cesareti kırılmış öğrencilerdir. Faydalı şekillerde ait olabileceklerine inanmazlar. Bu nedenle yanlış davranışlar yoluyla ait olmaya çalışırlar.

Yukarıdaki nedenlere ek olarak çocukların dört hedefe ulaşmak için yanlış davranışlar gösterdiklerine de inanılmaktadır:

- Dikkat çekme
- Güç gösterme
- İntikam alma
- Başarısızlıktan veya yetersizlikten kaçınma

Dikkat Çekme

Her öğrenci, ilgi ister ve birçok yanlış davranış öğrencinin ilgiye olan ihtiyacından kaynaklanır. Öğretimin önemli bir amacı, öğrencilerin sağlıklı benlik saygısı geliştirmeleri için ihtiyaç duydukları ilgiyi sağlamaktır. Ancak bazı öğrenciler daha fazla dikkat çekmek için sorun davranışı seçerler. Bir seyirci kazanmak için sahnenin merkezinde olmak ve öğretmenin ve sınıf arkadaşlarının dikkatini sürekli olarak dağıtmak isterler. Varlıklarını ve önemlerini doğrulamanın bir yoluna ihtiyaç duyarlar. “Hey! Beni fark et! Ben buradayım ve önemliyim!” Eğer öğrenciler başarı ve iş birliği yoluyla dikkat çekemezlerse bunu mümkün olan her şekilde elde etmeyi denerler. Ancak dersi böldüklerinde arzuladıkları ilgiyi göreceklerini bilirler. Bu tür durumlarda görmezden gelmek, genellikle Mehmet örneğinde olduğu gibi yanlış davranış durdurur. Ancak bir öğretmen sürekli dikkat çekici davranışlarla uğraşmak zorunda kalıyorsa bunu görmezden gelmek her zaman yeterli olmayabilir. Aşağıda, sorun davranışları dikkat gerektiren öğrencilere rehberlik etmek için alabileceğiniz olumlu disiplin önlemlerinin bir listesi bulunmaktadır:

- Dikkat çekmeye çalışmadıkları ve yaramazlık yapmadıkları zaman öğrencileri övme
- Mümkün olduğunda davranış görmezden gelme
- Onlarla sözlü iletişim yerine sözsüz iletişim çeşitleri kullanma (sert bir bakış vb.)
- Uzakta durmak yerine yakında durma (yanlarında duruyorsanız dikkat çekici davranışlara gerek yoktur)

- Öğrencinin bireysel olarak, durdurulması gereken davranışını belirleme, öğrenciye o anda ne yapmasının beklendiğini söyleme, sonra ne yapacağına ve sonuçlarına karar vermesine izin verme
- Işıkları kapatma, müzik açma, sesini kısma gibi beklenmedik davranışlarda bulunma
- Doğrudan bir soru sormak, bir iyilik istemek, aktiviteyi değiştirmek gibi davranışlarla öğrencinin dikkatini dağıtma
- Öğrenciye sorumluluk üstleneceği bir görev verme

İlgi çekmeye çalışan öğrencilere yanıt vermenin genel ilkesi; iyi davranışlar için bile asla talep üzerine ilgi göstermemektir. Öğrencilerin kendi kendilerini motive etmelerine yardımcı olunmalı ve beklemedikleri şekillerde ilgi gösterilmelidir.

Güç Gösterme

Öğrenciler, sürekli olarak ne kadar güçlü olduklarını anlamaya çalışırlar. Mehmet, buna iyi bir örnektir. Güç arayan öğrenciler yalnızca sizin otoritenize meydan okuduklarında, kurallara karşı çıktıklarında ve talimatları takip etmediklerinde önemli olduklarını hissederler. Yalnızca kontrol kendilerinde olduklarında sınıfa ait olduklarına inanırlar. Ne kadar ileri gidebileceğinizi görmek için sizi ölçerler. Bu tür güç mücadeleleri sırasında doğal tepkimiz, kıskırtılmış ve öfkeli hissetmektir. Cezbedici şey, bir tür duygusal veya bedensel ceza kullanarak bu mücadeleleri tamamen durdurma ancak bu, sadece kısa bir süreli bir etki sağlayacaktır. Güç mücadeleleri sırasında nazik ama kararlı adımlar atmanız gerekir. Konuşmak pek bir işe yaramaz ve sadece güç mücadelesini besler. Öğrenciye bunu yaptırmak için ne yapacağınıza değil kendinizin ne yapacağına karar vermelisiniz. Güç arayan öğrencilerle başa çıkmak için genel kılavuz, çatışmadan geri çekilmektir. Unutmayın ki kavga etmek için iki kişi gerekir. Sakin olun, seçenekler verin ve öğrencinin davranışının sonuçlarının ortaya çıkmasına izin verin. Örneğin, “Tamam, derse zamanında gelmek istemiyorsun. Anladım. Ama lütfen öğrenciler geldiğinde yoklama alarak bana yardım eder misin?” gibi isteklerle öğrenciye sorumluluk vererek güç verebilirsiniz.

İntikam Alma

Bir öğrenci incindiğini düşünüyor ve intikam almak istiyorsa böyle bir durumla uğraşmak gerçekten zordur. Bu tür öğrenciler kendilerine kötü davranılmış, mağlup ve mutsuz hissederler bu nedenle bilerek ya da bilmeyerek intikam peşinde koşarlar. İntikam duygusu

farklı şekillerde gösterilebilir. Nefret dolu bakışlar veya jestler gibi tamamen sessiz de olabilir. Öğrenci ayrıca, diğer öğrencilerle uğraşmak veya bir sıraya yazmak gibi dolaylı olarak da öğretmenden intikam almaya çalışabilir. İntikam arayan öğrencinin sıkıntılı ve cesaretinin çok kırılmış olduğu unutulmamalıdır. İntikam alma alışkanlığını kırmak için incinmekten kaçınmalı ve asla misilleme yapılmamalıdır. Bunun yerine öğrencinin özsaygısını geliştirirken şefkatli, güvene dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmalıdır. Bunun için öğrencinin başarısız olamayacağı durumlar oluşturulmalıdır. Bir öğrenci, kendisi hakkında daha iyi bir fikre sahip olduğunda nadiren intikam almak için sorun davranışları gösterir. Ayrıca öğrencilere duygularını uygun şekilde nasıl ifade edecekleri öğretilmelidir. Fiziksel veya duygusal olarak incinmiş hissettiklerinde intikam almak yerine öğrenciler duygularını ifade edebilmeyi, neden incindiklerini açıklayabilmeyi öğrenmelidir.

Başarısızlıktan veya Yetersizlikten Kaçınma

Bazı öğrenciler başarısızlıktan korkarlar veya kendilerini yetersiz hissederler ve kendilerinin, ebeveynlerinin veya öğretmenlerinin beklentilerini karşılayamazlar. Bu yetersizlik duygusu, cesareti kırılan öğrenci için bir kaçış noktasıdır. Başka bir deyişle kendilerini kötü hissettikleri için kötü davranırlar. Zeki olmadıklarını düşünürlerse sınıfta başarılı olmaya çalışmazlar. Tekrar deneyip başarısız olmaktansa vazgeçmek çok daha kolaydır. Yetersizlik duygularını telafi etmek için kendilerini yetersiz gösteren geri çekilme davranışlarını seçebilirler. Örneğin: "Bu matematik problemlerini yapamıyorum.", "fende iyi değilim.", "Bu kitap benim için çok zor.". Alay etme ("Bundan daha iyisini yapamaz mısınız") gibi olumsuz disiplin taktikleri, bu öğrencileri daha da değersiz hissettirir. Ayrıca diğer öğrencilere korku ve yetersizlik hissettirmek amacıyla zorbalık da yapabilirler. Öğrenciler kendilerini yetersiz hissettiklerinde, olmaları gerektiği yerden değil oldukları yerden başlanmalıdır. Gerçekçi beklentiler geliştirilmeli, öğrencilerin çalışmalarına yönelik olumsuz eleştiri yapılmamalı, en küçük çabaları bile teşvik edilmelidir. Ne kadar küçük olursa olsun, elde ettikleri başarı övülerek kendilerine olan inançlarını tazelenmeli ve cesaretlendirilmelidirler. Başarılı olmaları için kasıtlı olarak kolay görevler düzenlenmeli, iyi davranışları ve olumlu çabaları ödüllendirilmelidir.

Aşağıda verilen stratejileri kullanarak istenmeyen öğrenci davranışlarından kaynaklanan sorunlara çözüm bulabilirsiniz.

1. Sınıfta olumlu bir iklim oluşturmak önemlidir. Öğrencilerinize nasıl davrandığınız ve onlara nasıl tepki verdiğiniz onların davranışlarına yansiyacaktır.

2. Öğrenciye olumlu davranışların artması için öğrenciye ilgi gösterilmesi gerekir. İlgi göstermek; ev hayatlarının, okul etkinliklerinin ve ilgilerini çeken diğer etkinliklerin farkında olmayı ve bunlarla ilgilenmeyi içerir.
3. Beklenmedik, olumsuz deneyimleri daha az stresli hâle getirmek için günlük aktiviteler için düzenli rutinler sağlanmalıdır.
4. Daha uyumlu öğretmen-öğrenci ilişkilerini teşvik etmek için hem olumlu hem de olumsuz davranışlara tutarlı tepkiler verilmelidir.
5. Öğrencilerin isteklerinize veya sınıf kurallarına uyma veya uymama nedenlerini dinleyiniz ve sorunu çözmek için tartışınız. Bu, öğrencilerinizin gelecekteki yanlış davranış örneklerini azaltabilecek bakış açılarına değer verdiğinizi gösterir. Ayrıca öğrenciyi karar verme sürecine dâhil etmek, uzun vadede de olumlu sonuçlar verecektir.
6. Öğrencilerinize, hata yapmanın da normal bir durum olduğunu ifade etmelisiniz. Bu, karşılıklı saygıya dayalı bir öğrenme ortaklığı yaratır.
7. Kendini yetersiz hissetme eğiliminde olan veya başarısızlıktan korkan bir öğrenci, küçük bile olsa geçmişteki başarıları için övülmeli ve daha iyisini yapması için cesaretlendirilmelidir.
8. Öğretim yöntemlerinizi çeşitliliği artırınız. Böylece her bir öğrenci uygun yöntemin bulunma olasılığı artacaktır.

Örnek Olay

Kimya öğretmeni olan Ayşe Hanım, Burak ile her zaman sorun yaşırdı. Ayşe Öğretmen, Burak'ın derse zamanında gelmesi veya düzenli bir şekilde ödevini teslim etmesi gibi davranışları gerçekleştirmesini bekliyor ancak Burak sorumluluklarını yerine getirmiyordu. Ayşe Öğretmen'in fark etmediği durum isteklerini her zaman bir soru olarak dile getirmesiydi.

Hiç kimse ve hiçbir durum öğrenciyi belirli bir şekilde davranmaya zorlayamaz. Ayşe Hanım Burak'ı uygun davranışlar sergilemeye davet ediyordu ama Burak bu daveti her zaman reddetti. Neden? Niye? Davranış, seçime dayanır ve öğrenciler benimsemek istedikleri davranışı seçerler. Onları zorlayamazsınız, bu yüzden ceza uzun vadede işe yaramaz. Ancak, bir önceki bölümde Mehmet'in öğretmeninin öğrendiği gibi, öğretmen, bir öğrencinin nasıl davranılacağına ilişkin kararları etkileme gücüne sahiptir. Ancak değişim öğretmenle başlamalıdır. Mehmet'in öğretmeninin, Mehmet ve diğer öğrencileriyle nasıl etkileşime

gececeğini öğrenmesi gerekiyordu. Aynı zorlukla karşı karşıyasınız. Rolünüz, bu kötü seçimlerin nedenini belirlemek ve öğrencinin davranışları hakkında daha iyi seçimler yapmasına yardımcı olacak stratejiler geliştirmektir. Öğrenciler; kalıtsal faktörlerin, içinde yaşadıkları çevrenin ve kendi kişisel ve psikolojik ihtiyaçlarının bir sonucu olarak öğrenir ve davranırlar. Kalıtlarını değiştiremeyiz ancak diğer özellikler ile ilgili değişiklikler gerçekleştirebiliriz. Ancak ebeveynleri sürece dâhil etmezsek öğrencilerin çevreleri üzerinde sınırlı kontrole sahip oluruz. Davranış anlaşılabilir ve amaçlıdır. Öğrencilerimiz ne kadar az farkında olsalar da yaptıklarını bir amaç için yaparlar. Dünyayı veya sadece sınıfınızı onların gözünden görmeye başladığınızda onlara rasyonel, kendinden emin ve etkili bir şekilde yanıt verebilirsiniz.

Aktivite 8

Aynı Öğrenci, Farklı Davranış

Sınıfınızdan sorun davranış gösteren bir öğrenci seçiniz. Bu öğrenciyi bir hafta boyunca düzenli olarak izleyiniz. Diğer sınıflarda, diğer öğretmenlere veya diğer öğrencilere karşı davranışlarını araştırınız. Okulda farklı durumlarda farklı davranışlar gösteriyorsa neden sizin sınıfınızda farklı davranmayı tercih ettiğini düşününüz. İlgili öğrencinin davranışlarıyla ilgili bir sorunu olmayan öğretmenlere danışabilirsiniz. Sizden farklı olarak ne yapıyorlar? İsteklerinizi bir soru olarak mı ifade ediyorsunuz (yukarıda Ayşe Hanım örneğinde olduğu gibi)? Diğer öğretmenler ona seçenekler sunuyor ve sonuçlarla başa çıkmasına izin veriyor mu? Davranışlarında olumlu değişiklikler yapmasına yardımcı olmak için ne yapabilirsiniz?

Her öğrencinin kendi davranışlarıyla ilgili seçimler yaptığına inanıyorsak, bu yaklaşımı sınıftaki kendi tepkilerimize ve öğrencilerle olan diğer tüm ilişkilerimize de uygulamalıyız. Kendi eylemlerimizde yaptığımız seçimleri ve bu seçimleri neden yaptığımızı kendimize sormalı ve sonra kendimizi hem sözlü hem de jestlerle nasıl ifade ettiğimize daha fazla dikkat etmeliyiz.

Sizi endişelendiren veya hayal kırıklığına uğratan bir öğrenciyi tekrar düşününüz. Bu sorun davranışın arkasındaki nedeni öğrenmek için kendinize bu öğrenci sorun davranışlar

gösterdiğinde nasıl hissettiğinizi sorunuz. Örneğin, bu kurallara uymadığında rahatsız hissediyorsanız, öğrenci muhtemelen ilgi çekmek istiyordur (Mehmet gibi). Kızgın hissediyor musun o zaman güç, öğrencinin nihai hedefidir. Öğrencinin davranışı sizi incitiyor mu? O zaman öğrencinin amacı intikamdır.

BÖLÜM 3 ÖĞRENCİLER HAKKINDA BİLGİ EDİNME

Sizinle öğrencileriniz arasında iyi davranışları teşvik eden ve yanlış davranışları önleyen, güvene dayalı ve sevecen bir ilişki kurmak zor olabilir ancak böyle bir ilişki öğretimi daha eğlenceli hâle getirir ve öğrencileri geliştirir. Öğrencilerin başarıları, öğretmenin ne kadar iyi performans gösterdiğini ve öğrencilerin öğretmeni “rol model” olarak ne kadar iyi gördüğünü yansıtır. İster sınıfınızda çok sayıda öğrenci olsun ister daha yönetilebilir bir sayıda olsun her bir öğrenci hakkında yeterince bilgi sahibi olmak gerekir.

Unutmayınız: Her öğrenci bir bireydir. Her öğrenci farklı özelliklere sahiptir ve gelecek için farklı hayallere sahiptir. Bir öğretmenin her öğrencinin ilgi alanlarını ve hayallerini, bildiklerini ve yapabileceklerini bilmesi gerekir. Öğrencileri bireysel olarak tanımak ve öğrencilerin ailelerini tanımak için zaman ayırmak onları önemseyişinizi ve farklılıklarına saygı duyduğunuzu gösterir. Böyle bir ortamda tüm öğrenciler kendilerini güvende ve değerli hissederler. Öğrencileri tanımak için aşağıda örnek aktivitelere yer verilmiştir:

Aktivite 9

Ben Kimim?

Okul Eğitim-Öğretim yılının başında, öğrencilerinizden aşağıdakine benzer bir kart doldurmalarını isteyiniz. Öğrencilerinizle konuşmak, ders planları geliştirmek ve öğrenme etkinlikleri tasarlamak için bu bilgileri kullanınız. İlk dönemin sonunda, öğrencilerinizden kartı tekrar doldurmalarını isteyiniz ve ardından her öğrencinin kendisinin iyi ya da kötü, sınıfta mutlu ya da rahatsız olduğuna inandığı durumları ve zaman içinde herhangi bir değişiklik olup olmadığını yazmalarını isteyiniz. Bu bilgileri kullanarak öğrencileriniz kendilerine güvenlerini artıracak öğrenme etkinlikleri tasarlayabilir ve öğrenme ortamını daha eğlenceli bir hale getirebilirsiniz. Farklı branş öğretmenleriyle bilgilerinizi paylaşınız ve derslerine hazırlanırken kullanmaları için onları teşvik ediniz.

Örnek Kart:

Öğrenci Adı:.....

Hakkımda bilmeniz gereken tek şey:.....

.....ile çalışmak istiyorum.

..... konusunda gerçekten iyiyimdir.

.....konusunda çok iyi değilim.

..... sınıfta olduğunda çok mutlu olurum.

Aktivite 10

Tanıtım

Çok sayıda yeni öğrencinin özellikle farklı geçmişlere ve yeteneklere sahip öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrencilerin birbirlerini tanımaları için eğitim-öğretim yılının başında aşağıda verilen etkinliği kullanabilirsiniz. Bu bilgileri içeren kâğıdın sağ tarafına boş bir sütun ekleyiniz. Öğrencileriniz boşlukları doldurduktan sonra her bir ifadeye aynı yanıtı veren başka öğrenciler bulmalarını ve her bir öğrencinin adını sütuna yazmasını isteyiniz.

Aşağıdaki gibi boşluklar içeren bir form veya çalışma sayfası geliştiriniz ve öğrencilerden boşlukları doldurmalarını isteyiniz.

Örnek Form

Okuldan sonra çoğunlukla _____

En sevdiğim yiyecek _____

En sevdiğim aktivite _____

Okulda en sevdiğim ders _____

_____ gibi olmak istiyorum

Okulu bitirdiğimde _____ olmak istiyorum.

Öğrencilerinizin Yaşamlarının Bağlamını Anlamak

Öğrencilerinizin sorun davranışları neden gösterdiğini anladığınızda, sorun davranışı azaltacak veya tamamen önleyecek bir pozitif disiplin aracını daha kolay seçebilirsiniz. Yukarıda tartışılan dört hedef yalnızca öğrencinin kendi duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılaması üzerine odaklanmaktadır. Eksik olan, her öğrencinin geldiği bağlamı anlamaktır.

Bir öğrencinin davranışını etkileyen sadece öğretmenler değildir. Her öğrenci, kendi toplam öğrenme ortamının bir ürünüdür. Bu ortam yalnızca sınıfını ve okulunu değil aynı zamanda öğrenciyi, öğrencinin ailesini ve içinde bulunduğu toplumu da kapsar. Öğrencinin

sınıfınızda nasıl davrandığı, kendisinde, ev yaşamında veya okul içindeki ve dışındaki diğer zor koşullarla uğraşırken yaşadığı hayal kırıklığını yansıtabilir. Bir öğrencinin davranışını yorumlarken dikkatli olunmalıdır. Yanlış olduğu düşünülen davranış, disiplin sorunu olmayabilir. Örneğin, bir öğrenci evde göremediği için öğretmenden ekstra ilgi istiyor olabilir. Öğrencinin evdeki veya başka bir yerdeki sorunlara tepkisi veya hayal kırıklığı sınıfa taşınıyor olabilir. Dolayısıyla sorun öğrencinin davranışı değil öğrencinin içinde bulunduğu durumdur. Öğrenciyi kendi hatası olmayan bir şey için suçlanıyor olabilir. Bu durumda ceza kesinlikle işe yaramaz ve öğrencinin davranışsal gelişimine ciddi şekilde zarar verebilir.

Öğrencinin davranışını olumlu bir şekilde yönlendirmek için onun davranışını kişisel düzeyde, aile ve topluluk düzeyinde etkileyebilecek faktörleri anlamak gerekir. Bir öğrenci uygun olmayan davranışlar gösterdiğinde, yukarıda tartışılan dört hedef kadar bu faktörleri de hesaba katmak gerekir. Sınıf ortamıyla ilgili zorluk yaşayıp yaşamadığını veya soruna sınıf ve okul dışındaki bir şeyin neden olup olmadığını sorgulanmalıdır. Son olarak bu sorunları çözmek sadece öğretmenlere ait değildir. Ayrıca bir öğrencinin karşılaştığı ve yanlış davranışlarının yansıttığı zor koşulları belirlemek ve çözmek için ebeveynler, topluluk liderleri ve yerel kuruluşlarla güçlü ortaklıklar kurmamız gerekir.

Aşağıda öğrencinin sorun davranışlar gösterip göstermeyeceklerini etkileyebilecek faktörlerin bir listesi bulunmaktadır. Bu faktörlerin üstesinden gelmek için alınabilecek, ailelerin ve toplulukların katılımını içeren eylemler belirtilmiştir. Meslektaşlarınızla, bulunduğunuz yerdeki diğer faktörlerin öğrencilerinizin davranışlarını etkileyebileceği ve ortaya çıktıklarında bunları çözmek için hangi eylemlerin yapılabileceği hakkında konuşunuz.

Öğrencinin farklı sorumlulukları olabilir: Evde veya başka bir yerde ailelerinin geçimini sağlamasına yardım etmesi gerektiğini düşünen öğrenciler, sınıfta olmak istemeyebilir ve sorun davranışları bir kaçış yolu olarak kullanabilirler. İlgi alanları, eğitimlerini ailelerinin ekonomik geleceğini garanti altına almanın uzun vadeli bir yolu olarak görmek yerine ailelerine acil yardım sağlamaktır. Buna ek olarak bazı öğrencilerin okul başlamadan önce küçük kardeşlere bakmak, evi temizlemek, yakıt toplamak, yiyecek hazırlamak ve hayvanlara bakmak gibi birçok ev işi olabilir. Bu nedenle ödev yapmak için çok az zamanları olabilir, okula geç gelebilir ve sınıfta uyuyabilir. Bunlar davranışsal problemler değil, aile durumlarına verilen tepkilerdir. Sonuç olarak yapılan girişimler muhtemelen öğrencinin davranışını düzeltmeyecektir. Bunun yerine, öğrencinin evde çalışmasına ve öğrenmesine yardımcı olmak için ders sırasında ekstra dikkat göstermek gibi başka stratejilerin izlenmesi gerekecektir.

Ödevlerini okulda tamamlamaları için zaman tanımak, öğrencileri ödevleri tamamlamada birbirlerine yardım etmeye teşvik etmek gibi stratejilere de başvurulabilir.

Hastalık ve açlık: Öğrenciler hasta, aç veya yetersiz beslendiğinde iyi öğrenemezler. Genellikle bu çocuklar sadece hayatta kalmak için mücadele eden yoksul ailelerden gelir. Hastalık ve açlık, öğrencinin dikkat süresini azaltır ve başarı düzeylerini önemli ölçüde etkiler. Düşük başarı seviyesi, yetersizlik ve başarısızlık duygularına yol açabilir ve bu da sorun davranışlara yol açabilir.

Şiddet korkusu: Okula gidip gelirken okulda veya sınıfta yaşanabilecek şiddet korkusu, bazı öğrencilerin derse katılmamalarına neden olabilir. Aynı zamanda öğrencilerin benlik saygısı üzerinde ağır bir yük yaratır ve yetersizlik duygularını artırır. Okulunuzun durumunu daha iyi anlamak için ne gibi önlemler alabilirsiniz? Öğrencilere, okul sınırları içinde veya okula gidiş ve gelişlerde şiddetin nerede meydana geldiğini haritalamalarına yardımcı olunuz. Ayrıca öğrencilerinizden zorbalığa uğrayıp uğramadıklarını veya fiziksel cezaya maruz kalıp kalmadıklarını ve bunların hangi yollarla olduklarını soran isimsiz anketler doldurmalarını da isteyebilirsiniz.

Engelliler ve özel ihtiyaçlar: Görme, işitme bozukluğu ve diğer bazı engelli öğrenciler sizin sınıfınızda da olabilir. Bu bozukluklar tespit edilmezse öğrencilerin dikkatsizlik, düşük öğrenme performansı veya hiperaktivite gibi davranışları sorun davranış olarak tanımlanabilir. Okulların, bu durumları erken tespit etmek ve öğrencileri yönlendirmek için tarama programlarına ihtiyacı vardır.

Aile ve toplum: Aileler ve topluluklar; bir öğrencinin korunması, bakımı ve bir öğrencinin karşılaşabileceği sorunları anlamak ve bu sorunları sürdürülebilir yollarla ele almak için ilk sırada olmalıdır. Yanlış davranışları önlemenin en etkili yolu; güçlü, ilgili ve üretken aileler ve topluluklardır.

Ailedeki çatışmalar: Ebeveynlerin sıklıkla kavga ettiği evlerde ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri şiddet ve istismar öğrencide güçlü bir yetersizlik duygusuna yol açabilir. Bu, devamsızlığı ve sorun davranışları artırabilir. Hatta öğrencileri, evden ve okuldan kaçmaya teşvik edebilir. Örneğin, ev hayatı çok kötü olan bir öğrenci sınıfta kendini geri çeker ve ödevlerini zamanında tamamlamaz. Öğretmen, öğrenciyi cezalandırmak yerine ondan ev

hayatını anlatmasını istediğinde öğrencinin durumuyla ilgili gerçek ortaya çıkar. Öğrencinin anne ve babası maddi sorunlar nedeniyle sıklıkla kavga etmektedir. Böyle bir öğrenciyi övmek, ona başarılı olması için fırsatlar vermek ve hatta ona daha fazla ilgi göstermek için elinden geleni yapar. Mümkün olduğunda yıkıcı bir ev ortamından ziyade sınıfta olabilmesi için okuldan önce ve sonra ona yardım etmesini ister. Öğrencinin davranışları oldukça hızlı bir şekilde değişir ve başarısı artmaya başlar.

Ayrımcılık: Dil, din veya diğer kültürel özellikler açısından farklı ailelerden gelen öğrenciler ayrımcılık riski altındadırlar. Bu tür öğrencilere yönelik olumsuz ve ayrımcı tutumlar; bu öğrencileri okula dâhil etmenin ve öğrenme sürecine eşit, aktif ve mutlu bir şekilde katılmalarına izin vermenin önündeki belki de en büyük engeldir. Bu öğrenciler düşük benlik saygısı geliştirebilir, saklanabilir ve sosyal etkileşimden kaçınabilir, sınıfta sorun davranışlar gösterebilirler. Bu tür öğrenciler için ayrımcılığı azaltmaya ve çeşitliliğin değerini benimsemeye özel önem verilmesi gerekir.

Ayrımcılığı azaltmak için yapılacak eylem örnekleri aşağıda belirtildiği gibidir:

- Sınıf içinde işbirlikçi öğrenme miktarını artırmak
- Akran öğretimini teşvik etmek
- Öğrencilere daha fazla yetki vererek örneğin sınıf kuralları koymalarına ve bir öğrenci komitesi içinde sorumluluk almalarına izin vererek girişkenliklerini geliştirmek
- Komiteler kurarak ebeveynler ve yerel toplulukla daha yakın çalışarak sınıf içindeki sorumluluğu artırmak

Öğrencilerin Aileleri Hakkında Bilgi Edinme

Öğrencilerinin geldiği aileler hakkında bilgi edinmenin bir yolu olarak öğrenci profilleri geliştirilebilir. Bir öğrenci profili:

- Öğretmenlerin bir öğrencinin okula gelmemesinin, sınıfta sorun davranışlar göstermesinin veya okulu bırakma riski altında olmasının nedenlerini anlamalarına yardımcı olur.
- Toplumdaki öğrencilerin bireysel özellikleri ve ailelerinin özellikleri hakkında bilgi verir.
- Öğrencileri okuldan uzaklaştıran ve sorun davranışlar göstermeye teşvik eden faktörlerin üstesinden gelmek için etkinliklerin planlanmasına yardımcı olur.

Aşağıdaki adımlar kullanılarak bir öğrenci profili oluşturulabilir.

Adım 1: Öğrencilerinizde görülen yanlış davranışların neler olduğu ve aile veya topluluk içinde bunlara neden olabilecek faktörler hakkında meslektaşlarınızla beyin fırtınası yapınız.

Adım 2: Size bir öğrencinin sınıfta neden iyi davranmadığına dair size bazı bilgiler verebilecek bir soru listesi oluşturunuz. Aşağıda farklı geçmişlere ve yeteneklere sahip, iyi öğrenemeyen ve kendilerini yetersiz hissedebilecek öğrencilerin durumunu anlamak için kullanılan bir soru listesi örneği verilmiştir.

Okulunuza uygun soru listesini kendiniz geliştirebilirsiniz.

Örnek Form:

Öğrencinin cinsiyeti nedir?

Öğrencinin yaşı nedir?

Öğrencinin evinin okula uzaklığı ne kadardır?

Öğrencin hangi ulaşım şeklini kullanıyor ve güvenli mi?

Öğrenci gelir elde etmek veya aile işlerine yardım etmek için ev içinde ya da dışında çalışıyor mu?

Öğrencinin sağlığı ve beslenme durumu nedir? Öğrencinin okula ulaşımını veya sınıftaki performansını etkileyen herhangi bir engeli var mı?

Öğrencinin ebeveynleri kaç yaşında?

Öğrencinin ebeveynlerinin ikisi de hala hayatta mı, değilse hangi ebeveyn vefat etmiş?

Aile fertlerinden okulu bırakan var mı? Neden?

Öğrencinin ebeveynleri hâla evli mi?

Anne baba ayrı ise öğrenci kiminle yaşıyor? Hanede kaç kişi yaşıyor?

Öğrencinin evinde kaç çocuk var (özellikle çok küçük çocuklar)? Bu çocuklarla kim ilgileniyor?

Ebeveynlerden biri iş için hiç göç etti mi?

Çocuğun ebeveynlerinin her birinin mesleği nedir?

Ailenin gelir elde etmek için arazisi var mı, ne kadar arazisi var?

Hane halkının aylık ortalama geliri nedir?

Aile giderlerini karşılamak için borç para alıyor mu? Cevap evet ise ne kadar, ne sıklıkta ve yılın hangi zamanında?

Adım 3: Bu soruların yanıtlarını toplamak için bir anket geliştiriniz. Bu anket, cevapları not edilebilen yukarıdaki soruların listesi olabilir veya daha resmî bir öğrenci profil formu olabilir.

Anket tamamlandıktan sonra: (a) doldurulmak üzere öğrencinin evine gönderilebilir, (b) ev

ziyaretleri sırasında bir öğretmen tarafından doldurulur veya (c) veli toplantılarında veya Okul Aile Birliği toplantılarında çocukların kendileriyle veya ebeveynleri ile yapılan görüşmelere dayalı olarak doldurulabilir.

Adım 4: Anketler tamamlandıktan ve geri gönderildikten sonra, her öğrenci için yukarıdaki soruların yanıtlarını içeren açıklayıcı bir örnek olay çalışması oluşturunuz. Bu örnek olay çalışması; öğrencilerin davranışlarını ve öğrenmelerini etkileyebilecek faktörleri belirlemenize, ilişkilendirmenize ve analiz etmenize yardımcı olacaktır.

Adım 5: Örnek olay çalışmaları tamamlandıktan sonra her bir öğrencinin sınıfınızda tam olarak öğrenme becerisini ve davranışlarını hangi faktörlerin etkileyebileceğini görmek için onlara yakından bakınız. Bu faktörler; kendisini ayrımcılığa uğramış ve aşağılanmış hissetmesine neden olan kültürel farklılıklar, yoksulluk, yetersiz bakım, aile dışındaki kaynaklara erişimin olmaması ve sağlık sorunları veya yetersiz beslenme olabilir. Öğrencilerin okula gelmemelerinin veya sınıfta uygun olmayan davranışlar göstermelerinin nedenlerini ele alarak olumlu eylemler geliştirmek için bu faktörleri başlangıç noktası olarak kullanınız. Her bir eylemi planlamak, üstlenmek, izlemek ve değerlendirmek için meslektaşlarınız ve diğer paydaşlarla aktif olarak çalışınız.

Örnek Olay

Bir Öğrencinin Ailesi: Derya Örneği

Derya; annesi, büyükannesi ve kardeşleriyle yaşamaktadır. Babası vefat etmiştir. Derya'nın annesi çalıştığı için Derya'nın kardeşlerine babaannesi bakmaktadır. Derya'nın annesi tarımla uğraşmaktadır. Ailesinin maddi durumu oldukça düşüktür. Derya'nın devamsızlığının yarısı, annesine ve büyükannesine yardım etmek zorunda olması ve kardeşlerine bakmak zorunda olmasından kaynaklanmakta; diğer yarısı da hastalıktan kaynaklanmaktadır. Bağışıklık sistemi düşük olduğundan sürekli hastalanır. Derya sınıfta da genellikle dersi dinlemez ve ödevlerini de eksik ya da geç teslim eder. Derya, çoğu zaman sınıf arkadaşlarıyla ilgilenmez ve onun kafası hep meşguldür.

Örnek olayda da görüldüğü gibi Derya'nın gösterdiği sorun davranışı ortadan kaldırmak için yapılacak ilk iş sorun davranışın nedenlerini tespit etmektir. Nedenleri tespit etmek için de öğrenci ve ailesi hakkında bilgi sahibi olmak oldukça önemlidir.

Ebeveyn-Öğretmen İletişimi

İyi davranışları teşvik eden ve yanlış davranışları önleyen olumlu bir öğretmen-öğrenci ilişkisi kurmak, ebeveynlerin öğrencilerin eğitimine dâhil edilmesini de gerektirir. Bir öğrencinin uygun olmayan davranışlar göstermesinin sebeplerinden birisi de ebeveyn katılımının olmamasıdır. Ebeveyn katılımı, çocukların başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir ve bir öğrencinin okuldaki başarısının en doğru yordayıcısıdır. Aile katılımının faydalarından bazıları aşağıda belirtildiği gibidir:

- Öğrencilerin katılımı daha iyi olur.
- Öğrenciler ödevlerini daha tutarlı bir şekilde tamamlar.
- Öğrenciler daha olumlu tutum ve davranış sergiler.

Genellikle bir veli-öğretmen veya veli-öğretmen-öğrenci konferansı aşağıda belirtilen nedenlerden en az biri için yapılır:

- Öğrencinin performansı veya talep edilen belirli bir akademik konuyu tartışmak
- Öğrencinin okula devamını veya disiplin konularını tartışmak
- Öğrencinin kendileri tarafından gündeme getirilen bir konuyu tartışmak

BÖLÜM 4 OLUMLU VE DESTEKLEYİCİ BİR ÖĞRENME ORTAMI OLUŞTURMAK

Öğrencilerinizin doğru davranışlar geliştirmeleri için iyi yönetilen ve iyi organize edilmiş bir okul ortamında olmaları gerekir. Okullarda disiplinin sağlanmasının en önemli şartlarından biri, kuralların net bir şekilde belirlenmesidir. Kurallar belirlendikten sonra kurallara uyulduğunda ve uyulmadığında ortaya çıkabilecek sonuçlar da net bir şekilde öğrenciler ve diğer tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır. Genel kurallar, disiplin yönetmeliğinde belirtilmiştir ancak okul veya sınıfın durumuna göre farklı kurallara da ihtiyaç duyulabilir. Bu doğrultuda, genel kurallara bağlı kalacak şekilde özel kurallar da geliştirilmelidir. Özel kurallar, genel kuralları daha açık ve ayrıntılı ifade edebileceği gibi okul veya sınıf ihtiyaçlarına göre yeniden belirlenebilir. Öğrenci, öğretmen ve okul idarecisi iş birliği içinde kuralları belirlemelidir. Örneğin, disiplin yönetmeliğine bağlı olarak okul kuralları aşağıdaki maddelerden oluşabilir:

- Diğer öğrencilere, öğretmenlerine ve okul personeline ve toplum üyelerine saygı göstermek
- Okul kurallarına, sınıf kurallarına ve öğretmenlerin talimatlarına uymak
- Öğrenmede yüksek standartlar için çabalamak
- Çatışmaları saygılı, sakin ve adil bir şekilde çözmek
- Okulun kıyafet kurallarına uymak
- Şiddete başvurmamak
- Okula silah, uyuşturucu, alkol veya tütün sokmamak
- Hiç kimseye karşı zorbalık, taciz, gözdağı verme veya ayrımcılık yapmamak
- İş birliğine açık olmak
- Başkalarının ilgi, yetenek ve kültürüne değer vermek
- Davranış ve eylemler için kişisel sorumluluk almak
- Tehlikeli davranışlardan kaçınmak ve diğerlerini tehlikeli davranışlardan kaçınmaya teşvik etmek
- Okula ve sınıfa zamanında gelmek
- Her derse hazırlıklı gelmek
- Öğrenmeye aktif olarak katılmak
- Okul binası ve bahçesini titiz bir biçimde korumak
- Kendilerini dış ortamdan kaynaklanabilecek tehditlere karşı korumak ve başkaları için tehdit oluşturmamak

İlgili maddeler geliştirilerek disiplin yönetmeliğine bağlı okul kuralları oluşturulabilir.

Okul kurallarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için önleyici disiplin ekiplerinin görev ve sorumlulukları aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır:

- Disiplin yönetmeliğine göre okul kurallarını belirleme ve sınıf kurallarının belirlenmesine yardımcı olmak
- Okul kurallarını öğrencilere net bir şekilde bildirilmek
- Öz disiplinin esas olduğu bir okul ortamı oluşturmak
- Kök değerlerin okul kültürüne entegre edilmesini sağlamak
- Sosyal ve duygusal becerilerin kazanılmasına önderlik etmek
- Öğrencileri duygu kontrol etme teknikleri ile ilgili bilinçlendirmek
- Disiplin sağlama konusunda diğer paydaşlara rehberlik etmek
- Sınıf yönetimi konusunda öğretmenlere rehberlik etmek
- Problemli davranış gösterme riski olan öğrenciler için bireysel önleme yaklaşımları planlamak ve uygulanmasına rehberlik etmek
- Önleyici disiplin konusunda velileri bilgilendirmek
- Disiplin konusunda öğretmenlerin becerilerini güçlendirmek amacıyla yapılan personel geliştirme programlarının yürütülmesini sağlamak
- Her sınıf düzeyinde sınıf öğretmenlerinin toplantılarına aktif ve düzenli olarak katılmak

Önleyici Disiplin Ekibinde Okul Müdür ya da Müdür Yardımcısının Görevleri:

Okul kurallarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için okul müdür ya da müdür yardımcısının görev ve sorumlulukları aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır.

- Önleyici disiplin çalışmalarıyla ilişkili idari işleri yürütmek
- Önleyici disiplin çalışmalarını yürütmek için ilgili dış kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurmak ve hizmetlerini koordine etmek
- Sosyal ve duygusal becerilerin geliştirilmesi programları, davranış değişikliği programları gibi süreçlerin uygulanmasında ihtiyaca göre Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinden destek sağlamak
- Önleyici disiplin çalışmalarıyla ilgili tüm süreçleri izleme ve değerlendirmek
- Çeşitli sınıflardaki sınıf öğretmenlerinin toplantılarına aktif ve düzenli olarak katılmak

Önleyici Disiplin Ekibinde Rehber Öğretmen/ Psikolojik Danışmanın Görevleri:

Okul kurallarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için rehber öğretmen/psikolojik danışmanın görev ve sorumlulukları aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır.

- Okul ve sınıf kurallarının belirlenmesine rehberlik etmek
- Kök değerlerin okul kültürüne entegre edilmesi sürecini yürütmek
- Sosyal ve duygusal becerilerin kazanılması sürecine rehberlik etmek
- Öğrencileri duygu kontrol etme teknikleri ile ilgili bilinçlendirme çalışmalarını yürütmek
- Disiplin sağlama konusunda diğer paydaşlara rehberlik etmek
- Sınıf yönetimi konusunda öğretmenlere rehberlik etmek
- Problemli davranış gösterme riski olan öğrenciler için bireysel önleme yaklaşımları planlamak ve yürütmek
- Rehberlik derslerindeki sınıf içi gözlemlerine dayanarak riskli davranışları gösteren öğrencileri belirleyerek gerekli önlemleri almak
- Önleyici disiplin konusunda velileri bilgilendirmek
- Disiplin konusunda öğretmenlerin becerilerini güçlendirmek amacıyla yapılan personel geliştirme programlarının yürütülmesini sağlamak
- Çeşitli sınıflardaki sınıf öğretmenlerinin toplantılarına aktif ve düzenli olarak katılmak

Öğretmenlerin Görevleri:

Okul kurallarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin görev ve sorumlulukları aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır.

- Disiplin sağlama konusunda diğer paydaşlara rehberlik etmek
- Kök değerlerin okul kültürüne entegre edilmesi sürecini yürütmek
- Okul kurallarının öğrencilere net bir şekilde bildirilmesini sağlamak
- Çeşitli sınıflardaki sınıf öğretmenlerinin toplantılarına aktif ve düzenli olarak katılmak

Öğrenci Temsilcisinin Görevleri:

Okul kurallarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öğrenci temsilcisinin görev ve sorumlulukları aşağıda belirtildiği gibi olmalıdır.

- Önleyici disiplin konusunda öğrencilerden gelen istek ve önerileri önleyici disiplin ekibine iletmek

- Okulda yaşanabilecek davranış sorunları hakkında önleyici disiplin ekibini bilgilendirmek

Olumlu ve destekleyici bir öğrenme ortamı için pozitif disipline uygun bir sınıf ortamı oluşturmak önemlidir. Öğrencilerin olumlu davranışlar geliştirmeleri için iyi yönetilen ve iyi organize edilmiş bir sınıf ortamında olmaları gerekir.

Sınıf Yönetimi

Sınıf yönetimi terimi; öğretmenlerin öğrenmeyi teşvik eden bir sınıf ortamı oluşturmalarının yanı sıra öğrencilerin bireysel veya grup halindeki davranışlarını geliştirmek ve yönetmek için kullandıkları prosedürler, stratejiler ve öğretim yöntemlerini kapsamaktadır.

Sınıf yönetimi kavramı birçok kişiye öğrenci davranışlarını kontrol etmeyi veya sınıfı kontrol etmeyi düşündürse de aslında öğrencinin yanlış davranışına tepki, sınıf yönetimi planındaki son eylem olmalıdır.

Sınıf yönetiminde güç ve baskı odaklı bir kontrol mekanizmasının tersine öğretmenin lider rolü üstlendiği ve öğrencilerin gelişimini desteklemek için gerekli koşulların oluşturulmasından sorumlu olduğu bir yönetim anlayışı benimsenmelidir. Sınıf yönetiminde önemli olan öğrencide sorumluluk bilincinin oluşturulmasıdır. Güç ve baskıya dayalı bir sınıf yönetimi; öğrencinin karar verme sürecine dâhil edilmediği, tek yönlü bir iletişimin hâkim olduğu bir ortamın oluşmasına neden olur. Bu ortamda öğretmen, öğrenciyi mutlak itaate zorlamakta ve güç kullanarak kurallara uymasını sağlamaya çalışmaktadır. Genellikle öğrenciler ceza almamak için kurallara uyum göstermektedir. Lider rolü üstlenen ve öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmayı hedefleyen öğretmenler ise öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmeye önem verir ve öğrencilere aldıkları kararların ve tercihlerin sonucunda sorumluluk üstlenmeyi öğretir.

Disiplin sorunlarının çıkış noktası çoğu zaman sınıf ortamı olabilir. Bu durum disiplin problemlerinden kaynaklı ders akışının bozulmasına ve bu durumdan sınıftaki tüm öğrencilerin etkilenmesine neden olur. Aşağıdaki tabloda olumlu ve destekleyici bir sınıf ortamının özellikleri yer almaktadır.

Sınıf yönetimi şunları içerir:

Etkili bir sınıf yönetimi için öğrenme ve öğretme sürecini destekleyen etkili bir ortam yaratılmalıdır. Etkili olmayan bir sınıf yönetimi genellikle kaos yaratır. Öğrenciler kendilerinden ne beklendiğini bilmezlerse nasıl davranacaklarını veya tepki vereceklerini, sınırlarını ve yanlış davranışlarının sonuçlarını bilmezler. Sınıfta sorun davranışlar; öğrenme ve öğretme sürecini, zaman yönetimini ve sınıf yönetimini olumsuz yönde etkilemektedir. Sınıfta oluşabilecek her türlü sorun davranış ve hareketler öğretmenin sınıf ortamını iyi düzenlenmesinde ve hedeflenen içeriklerin öğrencilere aktarılmasında önemli derecede rol oynar. Kuralların açık ve net olması, öğrencilere açık şekilde aktarılması sınıf içinde olumsuz davranış ve tutumları o kadar azaltır. Kuralları kolay ve anlaşılır olarak açıklamak, benimsetmek bazen yeterli değildir. Bir kural uyulmadığında harekete geçmek için istekli ve yetkin olmak gerekir.

Etkili bir sınıf yönetimi sağlamak ve sınıflarda disiplin problemlerinin yaşanmaması için öğretmenlerin sahip olması gereken bazı özellikler aşağıda belirtildiği gibidir:

Adil olmak: Öğrenciler, öğretmenlerin en önemli özelliği olarak adaleti görürler. Öğretmen, ödev yapma, anlaşmazlıkları çözme, yardım etme veya özel etkinliklere katılma gibi etkinliklerde adil olmalıdır.

Saygı duymak: Öğretmen, öğrencinin haklarına ve duygularına saygı göstermelidir.

Nezaket göstermek: Öğretmen, öğrencilere nezaketli olmalıdır.

Açık olmak: Öğretmenin duygularını ve duygularına neden olan durumları net bir şekilde açıklaması gerekir.

Aktif dinleme: Öğretmen, öğrencileri etkin bir şekilde dinlemelidir. Öğrenciyi dinlediğini göstermek için sorular sorabilir ya da öğrencinin ifadelerini özetleyebilir.

Empati göstermek: Öğretmen, öğrencilerin içinde bulunduğu durumları düşünerek öğrencilerin davranışlarını değerlendirmelidir.

Olumlu ifadeler kullanma: Olumlu ifadeler kullanmak, öğrencileri doğru davranış göstermeleri için teşvik edecektir.

Demokratik ortam oluşturma: Öğrencilere seçim yapma ve seçimlerinin olası sonuçlarını değerlendirme fırsatları sağlamak, öğrencilerin yanlışlarından da öğrenmelerine olanak sağlar.

Uygun beden dilini kullanma: Öğretmen, öğrencilerle doğrudan göz teması kurmalıdır. Öğrencinin olumlu davranışlarında gülümsemeli veya diğer onay şekillerini kullanmalıdır. Diğer davranışlarda da davranışa uygun olarak beden dilini kullanmalıdır.

Fiziksel çevreyi düzenleme: Sınıf ortamı, öğrenme sürecine uygun olacak şekilde düzenlenmelidir.

Beklentileri açıkça iletme: Öğrenciler, kendilerinden tam olarak ne beklediğini ve ne tür davranışlara izin verilip verilmediğini bilmelidir.

Dersleri ilgi çekici hâle getirme: Konuya uygun, öğrencilerin ilgisini çekecek içeriklere yer verilmelidir.

Aşağıda sınıfta disiplin problemlerine azaltmaya yönelik uygulamalar özetlenmiştir:

- Derslerde öğrencilerinin ilgi alanlarını dikkate alma
- Bireysel farklılıklara saygı duyma
- Başarı için beklentiler oluşturma
- Bireylerin haklarına saygı gösterme
- Davranışsal zorluklara yatkın öğrenciler için özel oturma düzenlemeleri sağlama
- Öğrencilerin dikkatini dağıtan nesneleri kaldırma

- Aşırı otoriter veya küçümseyici bir dil kullanmaktan kaçınma
- Göz temasını etkili bir şekilde kullanma
- Öğrencilerle güç mücadelelerinden kaçınma
- Öğrencilerin çatışmayı anlamalarına yardımcı olma
- Öğrencileri etkin dinleme
- Sorumluluğun gelişimini teşvik etme
  - Sorumlu davranışı ödüllendirme
  - Öğrencileri kendi davranışlarını gözlemlemeye ve düzeltmeye teşvik etme
  - Tüm öğrencilere risk almaları ve sorumlu davranış gerektiren yeni görevleri denemeleri

için fırsatlar sağlama

Öğrencileri bir ekibin parçası olarak çalışmaya teşvik etme

- İyi davranışlar için bir ödül sistemi kullanma
- Olumlu bir dil kullanarak iletişim kurma
- Kurallara uyulduğunda ve davranış uygun olduğunda olumlu geri bildirim sağlama
- Velilerle iletişim hâlinde olma
- Öğrencilerin “sakinleşmek” gerektiğinde kullanması için ayrılmış bir alan sağlama
- Kuralların tüm öğrencilere adil bir şekilde uygulama
- Öğrencilere iyi davranışları gösterme konusunda model olma
- Öğrencinin kişiliğine değil davranışına odaklanma ve öğrencinin itibarını koruma

Olumlu ve destekleyici sınıf ortamının özellikleri aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir:

Olumlu ve Destekleyici Bir Sınıf Ortamının Özellikleri	
Sınıfın fiziksel düzeni nasıldır?	• Öğrenciler çalışmalarıyla derinden ilgilenirler. • Sınıfın iklimi iş odaklıdır aynı zamanda öğrenciler kendilerini rahat hisseder. • Öğretmen neler olup bittiğini kontrol eder. • Sınıf temiz ve düzenlidir. • Öğretmen ve öğrenciler sınıfta özgürce hareket edebilirler. • Öğrenciler ders için ihtiyaç duydukları kaynaklara kolayca erişebilir. • Sıralar sınıf etkinliklerini destekleyecek şekilde düzenlenmiştir. • Sınıfta öğrenci çalışmalarının örnekleri mevcuttur. • Sınıf kuralları yazılı bir şekilde mevcuttur. • Derste kullanılacak malzemelerin bulunduğu bir alan mevcuttur.
Öğrenciler ne yapar?	• Öğrenciler; bireysel, çiftler veya gruplar hâlinde üretken bir şekilde çalışır. • Öğrenciler, öğrenme içeriği ile ilgili sorular, tartışmalar gerçekleştirirler.
Öğretmen ne yapar?	• Öğretmen sınıfta dolaşır, öğrencilere sorular sorar, onların sorularını yanıtlar. Öğrencilere talimatlar verir. • Tüm öğrencileri öğrenme sürecine katmak için çaba sarf eder ve cevapların yanlış olduğu durumlarda bile öğrencilerin cevap verme çabalarını teşvik eder. • Öğrenciler arasındaki karşılıklı saygıyı teşvik ederler.

Sınıf Kurallarının Belirlenmesi

Sınıf kuralları belirlendiğinde öğrenciler kendilerinden ne beklendiğini ve ne yapmaları gerektiğini bilir ve öğrencilerin uygun olmayan davranışları gerçekleştirme olasılığı azalır. Ayrıca öğrenciler, belirli bir işi yapmak için izlemesi gereken adımları bilirlerse hedefe ulaşmaları daha olasıdır.

Öğretmenler, sınıf kurallarının geliştirilmesinde bütün sınıfla ortak hareket etmeli ve öğrencileri mümkün oldukça bu etkinliğe katmalıdır. Bu etkinlikte öğretmen ve öğrenciler olası sınıf kurallarına dair fikirlerini öne sürmeli, öğretmen bu kuralları not alarak bir kâğıda veya tahtaya aktarmalıdır. Bütün fikirler öne sürüldükten sonra ortak paydada buluşulan fikirler birleştirilmeli veya elenmelidir. Üzerinde hem fikir olunan maddeler, sınıf kuralı olarak geçerli

sayılmalıdır. Eğitim ortamlarında gerçekleştirilen etkinliklerin daha etkili olması, sınıf ortamında düzen ve disiplinin en üst düzeyde sağlanabilmesi ve de zamanın etkili kullanılarak başarılı şekilde hedeflere ve kazanımlara ulaşılması kuralların belirlenerek anlaşılır, şeffaf biçimde ifade edilebilmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu kurallar şunlardır:

1. Sınıftaki öğrenmeleri en yüksek düzeyde sağlanmalı, öğrenmeyi negatif yönde etkileyecek davranışlar azaltılmalıdır.
2. Yoklamanın nasıl alınacağı ve öğrencilerin bu zamanlarda neler yapabilip yapamayacağı da dâhil olmak üzere dönemin veya günün başlangıcı ve bitişini, beklenmedik ihtiyaçlarda nasıl izin isteneceği, sınıftaki materyallerin kullanımı konularını kapsamalıdır.
3. Kuralların bir dayanağı olmalı; kurallar nezaket ve saygı kurallarını güçlendirici nitelikte olmalıdır.

Kurallar; öğretmenler, ebeveynler ve öğrenciler onları korumaya eşit derecede bağlı olduklarında en etkilidir. Bu nedenle aşağıda ebeveyn, öğrenci ve öğretmenin sınıf kurallarıyla ilgili sorumluluklarına yönelik örnek form verilmiştir.

Örnek: Ebeveyn Formu

Bir ebeveyn olarak şunları yapacağım:

- Çocuğuma, öğretmenlere ve okula saygı ve destek göstereceğim.
- Okulun disiplin politikasını ve çocuğumun sınıfının kurallarına uymasını destekleyeceğim.
- Çocuğumun çalışması için ortam sağlayıp ödevlerini kontrol edeceğim.
- Ebeveyn-öğretmen veya ebeveyn-öğretmen-öğrenci konferanslarına katılacağım.
- Çocuğumla her gün okul etkinlikleri hakkında konuşacağım.
- Çocuğumun TV izlemesini veya çalışma süresini kontrol edeceğim. Her dönem en az bir okul veya sınıf etkinliğine yardımcı olacağım.

Örnek: Öğrenci Formu

- Sorumluluklarımı en iyi şekilde yapmaya çalışacağım.
- Sınıf arkadaşlarıma karşı nazik ve yardımsever olacağım.
- Kendime, öğretmenlerime, arkadaşlarıma ve diğer insanlara saygı göstereceğim.
- Sınıf ve okul kurallarına uyacağım.
- Okula ödevim ve malzemelerim ile hazırlıklı geleceğim.
- Her gün en az 2 saatimi evde ders çalışarak veya kitap okuyarak geçireceğim.
- Her gün ailemle okul etkinliklerim hakkında konuşacağım.

Örnek: Öğretmen Formu

- Her öğrenciye ve ailesine saygı göstereceğim.
- Öğrenme süresini verimli kullanacağım.
- Öğrenmeye elverişli, güvenli ve rahat bir ortam sağlayacağım.
- Her çocuğun tam potansiyeline ulaşmasına yardımcı olacağım.
- Anlamlı ve uygun görevler vereceğim.
- Ebeveynlere ödevlerde yardımcı olabilmeleri için gerekli yardımı sağlayacağım.
- Okul ve sınıf kurallarını adil ve tutarlı bir şekilde uygulayacağım.
- Öğrenmeyi eğlenceli hâle getirmek için sınıfta özel etkinlikler kullanacağım.
- Profesyonel davranış ve olumlu bir tutum sergileyeceğim.

Aşağıda sınıf kurallarını gösteren örnek bir tabloya yer verilmiştir:

Sınıf Kuralları Tablosu	
Konuşmak ile ilgili kurallar	
1. Öğrenciler bir soru sormak veya ders sürecinde görüşlerini belirtmek istediklerinde ne yapmalıdır? 2. Öğrenciler ne zaman ve kiminle konuşabilir? 3. Öğrenciler sınıftan ne zaman ayrılabilirler?	• Öğrenciler konuşmak istediklerinde ellerini kaldırmalıdır. • Başkalarının sözünü kesmemelidirler. • Öğrenciler istedikleri zaman sorunları netleştirmek için sorular sorabilirler. • Öğrenciler çiftler veya gruplar hâlinde çalışırken başkalarıyla konuşabilir ancak bireysel çalışıyorsa sessiz olmalıdır. • Öğretmen sınıftan ayrıldığında öğrenciler çalışmalarına devam etmelidir.
Hareket ile ilgili Kurallar	
1. Öğrenciler sıralarından ne zaman kalkabilirler? 2. Öğrenciler ne zaman sınıfa gelmelidir? 3. Öğrenciler ders sırasında ve dersin sonunda hangi durumlarda ve nasıl sınıftan çıkarlar? 4. Öğrencilerin oturma düzeni nasıl olmalıdır? 5. Grup aktiviteleri esnasında öğrencilerin uyması gereken kurallar nelerdir?	• Öğrenciler aksi belirtilmedikçe sıralarında kalmalıdır. • Öğrenciler ders başlamadan en az 5 dakika önce sınıfa gelmeli kitaplarını çıkarmalı ve sessizce masalarında oturmalıdır. • Öğrenciler yiyecek veya içecek almak için ders bitene kadar beklemek zorundadırlar. • Öğrenciler ders bittikten sonra sınıftan sessizce çıkmalıdır. • Öğrencilerin oturma düzeni ihtiyaca göre düzenlenir. • Grup aktiviteleri sırasında öğrencilerin gerekli hazırlıkları yapmaları için beş dakikası olacaktır.

Zaman ile İlgili Kurallar	
1. Öğrencilerin derse geç kaldığı durumlarda ne yapılır? 2. Derse ne zaman başlanır? 3. Öğrencilerin ödevlerini yapmaması ya da derse hazırlıklı gelmemeleri durumunda sonuçlar neler olacaktır? 4. Görevlerini erken bitiren öğrenciler ne yapmalıdır?	• Derse geç gelen öğrenciler, geç kalma gerekçelerini açıklayacak ve değerlendirme öğrencinin geç kalma gerekçesine göre yapılacaktır. • Öğrenciler, ders başlamadan önce ödevlerini çıkarmalı ve sıralarına koymalıdır. • Ödevlerini tamamlamayan veya derse hazırlıksız gelen öğrenciler, bu durumun nedenini açıklamak için dersten sonra sınıfta kalmalıdır. Öğrencilerin sebeplerine göre durum değerlendirilecektir. • Her ders için öğrencilerin verilen görevleri erken bitirmeleri ihtimaline karşı ekstra çalışmalar hazırlanır. Ayrıca öğrencilerin erken bitirmeleri durumunda yapabileceklerinin örneğin bağımsız okuma, ev ödevi ile başlama vb. bir listesi oluşturulur.
Öğretmen/öğrenci ilişkileri	
1. Öğrenciler öğretmene nasıl hitap etmelidir? 2. Öğrenciler davranışların sonuçlarında ne gibi durumlarla karşılaşacaklardır? 3. Öğrenciler sınıfta istenilen süreç ve prosedürleri nasıl öğrenecekler? 4. Öğrencilere talimatlar nasıl verilir?	• Öğrenciler öğretmene “öğretmenim” diyerek hitap etmelidir. • Öğrenciler, çalışmalarında gözle görülür gelişmeler gösterdiklerinde ve iyi davranışlar sergilediklerinde ekstra puanlar kazanacaklardır. • Öğrenciler kendilerine verilen görevleri tamamlamadıklarında ve sorun davranışlar gösterdiklerinde puan kaybedeceklerdir. • Sınıf kurallarına ek olarak bazı prosedürler de sınıfta açıklanacaktır.
Öğrenci/öğrenci ilişkileri	
1. Öğrencilerin birbirlerine karşı nasıl davranmaları gerekmektedir? 2. Ne tür grup çalışmaları kullanacaksınız? 3. Öğrenciler birbirlerine yardım edebilir mi?	• Öğrenciler başkalarına karşı saygılı davranmalıdır. Diğer öğrencilerin görüş ve düşüncelerine saygı göstermelidirler. • Genellikle öğrenciler çiftler ya da gruplar halinde çalışır. Farklı yeteneklere sahip öğrencileri mümkün olduğunca eşleştirmeye özen gösterilir. Daha yüksek seviyede çalışan öğrenciler için ek grup aktiviteleri oluşturulur. • Öğrenciler, çiftler veya gruplar halinde çalışırken birbirlerine yardım edebilirler.

Fiziksel Düzenleme

Olumlu ve destekleyici bir sınıf ortamının oluşturulmasında fiziksel düzenleme de önemlidir. Bir sınıfı düzenlemenin birçok farklı yolu vardır. Bazı düzenlemeler, belirli faaliyetleri diğerlerinden daha iyi destekler. Oturma düzeni, eğitimcilerin içeriği daha etkili bir şekilde sunmasına ve sınıflarını daha etkili bir şekilde yönetmesine yardımcı olabilir.

Aşağıdaki tabloda farklı öğrenme düzenleri ve avantajları verilmiştir.

Geleneksel oturma düzeni	Avantaj: Kalabalık sınıflarda tüm öğrencilerle göz teması kurmayı sağlar. Ne zaman tercih edilmelidir: • Öğrencilerin bağımsız çalışmalar yapmaları gerektiğinde • Sınavlarda
U şekli	Avantaj: Yüz yüze iletişim kurmayı sağlar. Çalışma alanının daha rahat kullanılmasını sağlar. Ne zaman tercih edilmelidir: • Öğrencilerin iş birliği hâlinde çalışmasını gerektiren durumlarda • Tartışma gibi etkinliklerinin kullanıldığı durumlarda
Kümeler	Avantaj: Öğretmenlerin sınıfta daha rahat hareket ederek öğrencilere yardım edebilmesini sağlar. Ne zaman tercih edilmelidir: • Uygulamalı görevlerde • Yetenek ve diğer özellikler bakımından heterojen gruplar oluşturmak istendiğinde
Bir sırada iki kişi	Avantaj: Öğrencilerin hem bağımsız hem de ortak çalışmasını sağlar. Ne zaman tercih edilmelidir: • Öğrencilerin çiftler hâlinde çalışması gerektiğinde

Sınıfın fiziksel düzenlenmesinde aşağıda verilen sınıf düzeni kontrol listesinden yararlanılabilir.

Sınıf Düzeni Kontrol Listesi

	Evet	Hayır
Öğrenciler kendilerini rahat hissediyor mu?		
Sınıf düzeni öğrenmeye elverişli mi?		
Sınıf ortamı güvenli mi?		
Tüm öğrenciler, öğretmenin görüş alanına giriyor mu?		
Öğrenciler, öğretmeni duyabiliyor mu?		
Öğrenciler kendilerinden ne beklediğini biliyor mu?		
Oturma düzeninde esneklik var mı?		
Sınıf ortamı farklı uygulamalar yapmaya uygun mudur?		

Aşağıda örnek durumlar ve örnek durumlarda ne yapılmasına ilişkin ifadeler yer verilmiştir:

Örnek Durum 1
<i>Öğrenciler, test veya not verme uygulamalarının adil olmadığından şikâyet ediyor.</i>
Dikkate Alınması Gereken Konular   • Öğrencilerin bir fikri olabilir mi?   • Otoritenizi ve güvenilirliğinizi nasıl sürdüreceksiniz ve aynı zamanda öğrenci görüşüne saygı ve ilgiyi nasıl koruyacaksınız?   • İlgili durumu görüşmek için doğru yer ve zaman ne olmalıdır?   • Testi yapan başka bir öğretmene konuyu öğrencilerle tartışmanız uygun mudur?
Stratejiler   • Öğrencileri dinleyiniz ve öğrencilere durumla ilgili sorular sorunuz.   • Tartışmaya girmekten kaçınınız.   • Sorunu nasıl çözeceğinizi tam olarak bilmiyorsanız, öğrenciye düşünmek için zamana ihtiyacınız olduğunu söyleyiniz.   • Not verme veya testten başka bir öğretmen sorumluya ve bir öğrencinin şikâyetine tamamen açık ve net bir cevabınız yoksa diğer öğretmenle konuşmasını öneriniz. Öğrenciye, bunu ilgili öğretmene de iletteceğinizi söyleyiniz.   • Öğrencilerle aynı fikirde olmaktan veya diğer öğretmeni savunmaktan kaçınınız.   • Not ile ilgili tüm itirazların örneğin bir hafta içinde yazılı olarak yapılması gerektiği gibi bir politika belirtiniz.

Örnek Durum 2

Sınıfta yanlış bilgi verdiğiniz fark ediyorsunuz.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Güvenilirliğinize zarar vermeden hatayı nasıl çözeceksiniz?
- Öğrencilerin doğru bilgiye hemen ihtiyacı var mı?

Stratejiler

- Bu hatayı her öğretmenin defalarca yapabileceğini düşününüz ve rahatlayınız.
- Öğrencilerden özür dileyiniz ve hatayı açıklayınız.
- Önemli bir bilgiyse düzeltmenizi hem e-postada hem de sınıfta tekrarlamanız gerekebilir.

Örnek Durum 3

Sınıfta kullanmak istediğiniz ekipman çalışmıyor.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Ekipmanın çalışmasını sağlamak için derste ne kadar zaman ayırabilirsiniz?
- Öğrenme sürecinde ekipmanın gereklilik derecesi nedir?

Stratejiler

- Ekipmanı nasıl kullanıldığını ve bir arızası olup olmadığını dersten önce kontrol ediniz.
- Ekipmanın çalışmaması durumunda bir B planınız olsun.
- Öğrencilerden yardım alabilirsiniz.
- Ekipmanı çalıştıramazsanız, özür dileyiniz ve B planına geçiniz.

Örnek Durum 4

Tartışma sırasında öğrenci kışkırtıcı veya aşağılayıcı sözler söyler ve sınıf tartışmasının düzenini bozar.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Bu davranışın ihlal edilmesi durumunda karşılaşılabilecek sonuç belirlenmiş mi?
- Düzeni bozan öğrenciye davranışının yanlışlığını nasıl ifade edersiniz?
- Düzeni bozan öğrencinin diğer öğrencileri rahatsız etmesini nasıl engellersiniz?
- Öğrenci kontrolden çıktı mı?

Stratejiler

- Öğrenciyi tartışmanın odağına çekmek için yönlendirici sorular sorunuz ve öğrenciyi nesnel olmaya teşvik edecek yönlendirmelerde bulununuz.
- Öğrenci gerçekten kontrolden çıkmış görünüyorsa sınıf tartışmasına katılmasına izin vermeyiniz.

Örnek Durum 5

Tartışmaya bir öğrenci hâkimdir.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Diğer öğrencilerin cesaretini kırmadan bu öğrenciyi davranışlarını değiştirmeye nasıl teşvik edebilirsiniz?

Stratejiler

- Öğrenciye katkılarından dolayı teşekkür ederek diğer öğrencilerin de tartışmaya katkıda bulunmasını istediğinizi söyleyiniz. Öğrenci için farklı sınırlamalar getiriniz. Örneğin, söz hakkı aldıktan sonra 3 kişinin söz hakkı almasını bekleyecek ve sonra tekrar söz hakkına sahip olacaksınız gibi.
- Sınıfın belirli alanlarında oturan öğrencilere sorular sorunuz, Örneğin, “Arka sıralardan biri bana söyleyebilir mi?”

Örnek Durum 6

Öğrenci, alan uzmanlığınıza meydan okuyor.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Öğrenci neden bunu yapma ihtiyacı hissediyor?
- Kendinizi değersizleştirmeden veya savunmaya geçmeden öğrenciyle nasıl tartışabilirsiniz?

Stratejiler

- Öğrenciyi dinleyiniz ve derinlemesine sorular sorunuz.
- Bu davranışı göstermesinin altta yatan sebepleri olup olmadığını bulmaya çalışınız. (Örneğin, dersinizden düşük not almış olabilir.)
- Altta yatan sebepler varsa konuyu sebeplere yönlendiriniz.
- Konuyu kişiselleştirmeyiniz.

Örnek Durum 7

Öğrenciler derse katılmıyor.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Sorduğunuz sorular öğrenme sürecinde ele alınan içeriğin bir parçası mı?
- Sorularınız çok kolay ya da çok zor mu?
- Öğrenciler hazırlıklı mı?
- Öğrenciler içeriği çok karmaşık mı buluyorlar?
- Öğrenciler arkadaşlarından veya sizden çekiniyor mu?
- Öğrenciler geçmişte yanlış cevaplar verdiklerinde öğrencileri cesaretlendirdiniz mi?
- Cevapları yanlış da olsa fikirlerini ortaya koymaları ve risk almaları yönünde teşviklerde bulundunuz mu?
- Öğrenme içerikleri öğrencilerin ilgilerine uygun mu?

Stratejiler

- Öğrencilerin derse katılabilmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olduklarından emin olunuz.

- Eğer ön bilgilerinde eksiklikler söz konusu ise öğrencilere dersin başında içerikle ilgili çiftler veya gruplar hâlinde çalışmalar yapmak için zaman veriniz ve yönlendirici sorularla öğrencileri destekleyiniz.
- Tartışma sorularınızı önceden vererek öğrencilerden hazırlıklı gelmelerini isteyiniz.
- Ara sınavlar yapınız.
- Rahatlığı ve aşinalığı artırmak için öğrencilerin diğer sınıf arkadaşlarıyla kaynaşmasına yönelik fırsatlar yaratınız.
- Herkesin katılmasını gerektiren alıştırmalar oluşturunuz.

Örnek Durum 8

İstenmeyen davranış gösteren öğrenciler:

Sınıfta konuşan öğrenciler, derse geç gelen öğrenciler, cep telefonu ile ilgilenen öğrenciler, bilgisayarında film izleyen öğrenciler vb.

Dikkate Alınması Gereken Konular

- Davranış sizi rahatsız ediyor mu?
- Davranış diğer öğrencileri rahatsız ediyor mu?
- Davranış ne sıklıkta gerçekleştiriliyor?
- Davranışın altında yatan sebepler nelerdir?

Stratejiler

- Davranışın altında yatan sebepleri analiz ediniz.
- Öğrencilerin soruları var ve sizden cevap alamadığı için mi konuşuyor? Dersiniz çok mu zor? Öğrencilerin ilgileri olmadığı için mi konuşuyor?
- Öğrenciler konuşuyorsa susmalarını bekleyiniz ve konuşan öğrencilere bir soruları olup olmadığını sorunuz.
- Cep telefonu kullanımı, derse geç kalma gibi konularda kurallarınızı netleştiriniz.
- Öğrencilerle bireysel olarak konuşunuz.
- Öğrenme sürecine katılımı teşvik ediniz ve öğrencileri meşgul edecek etkinlikler geliştiriniz.

Aktivite 11

Sınıf Yönetimi Profili

Sınıf yönetimi tarzınız; öğrencilerinizle ne kadar iyi etkileşim kurabileceğinizi, onlarla ne kadar olumlu bir ilişki kurabileceğinizi ve sizden ne kadar iyi öğreneceklerini belirleyecektir. Yönetim tarzınızı belirlemeye başlamak için aşağıdaki tablodaki ifadelerin her birini dikkatlice okuyunuz. Ardından, ifadeye katılıp katılmadığınızı işaretleyiniz.

Özellikler	Katılıyorum	Katılmıyorum
1. Öğrencilerin öğrenmesi için sınıfın sessiz olması gerektiğine inanıyorum.		
2. Yapılandırılmış bir düzende (sıralar gibi) atanan oturma düzeninin yanlış davranışları azalttığına ve öğrenmeyi desteklediğine inanıyorum.		
3. Ders anlatırken araya girilmesinden hoşlanmam.		
4. Öğrenciler yönergeleri takip etmeyi öğrenmeli ve nedenini sormamalıdır.		
5. Öğrencilerim nadiren etkinlik başlatmalı, onlara öğrettiklerime konsantre olmalıdırlar.		
6. Bir öğrenci, sorun bir davranış gösterdiğinde daha fazla tartışmadan hemen onu cezalandırır veya disipline ederim.		
7. Örneğin, geç kalmak veya ödev yapmamak gibi yanlış davranış için mazeret kabul etmem.		
8. Ne öğrenildiğine bağlı olarak sınıfım birçok farklı düzenlemeye sahip olabilir.		
9. Öğrencilerimin hem ne öğrendiğine hem de nasıl öğrendiğiyle ilgilenirim.		
10. Öğrencilerim bir soru sormak istediklerinde dersimi bölebilirler.		
11. Gerekğinde övgüde bulunurum ve öğrencileri daha iyisini yapmaya teşvik ederim		
12. Öğrencilere öğrenme alıştırmaları olarak projeler veririm veya kendi projelerini geliştirmelerini isterim. Daha sonra öğrendiklerini ve ne öğrenmeleri gerektiğini tartışırız.		
13. Kararlarımın arkasındaki nedenleri her zaman açıklarım.		
14. Bir öğrenci, sorun bir davranış gösterdiğinde kibar ama sert bir şekilde azarlarım. Disiplin gerekiyorsa koşulları dikkatlice değerlendiririm.		
15. Öğrencilerin kendilerine verilen görevleri iyi yapabileceklerini düşündüklerinde daha iyi öğrendiklerine inanıyorum.		

16. Öğrencilerimin duygusal esenliği, sınıf kontrolünden daha önemlidir. Öğrencilerimin beni arkadaşları olarak görmeleri önemlidir.		
17. Bazı öğrencilerim öğrenmeye motive olurken diğerleri umursamıyor gibi görünüyor.		
18. Bir öğrenciyi disipline etmek için ne yapacağımı önceden planlamıyorum.		
19. Bir öğrenciyi azarlamak istemiyorum çünkü duyguları incinebilir.		
20. Bir öğrenci dersi bölerse ona daha fazla ilgi gösteririm çünkü mutlaka ekleyecek değerli bir şeyi vardır.		
21. Bir öğrenci sınıftan çıkmak isterse her zaman izin veririm.		
22. Öğrencilerime herhangi bir kural koymak istemiyorum.		
23. Her yıl aynı ders planlarını ve etkinlikleri kullanıyorum böylece derslerime önceden hazırlanmak zorunda kalmıyorum.		
24. Alan gezileri ve özel projeler hazırlamak için zamanım yok.		
25. Ders vermek yerine bir film veya slayt gösterisi gösterebilirim.		
26. Öğrenciler sınıfta genellikle pencerelerden dışarı bakarlar.		
27. Ders erken biterse öğrencilerim sessizce çalışabilir veya sessiz bir şekilde konuşabilir.		
28. Öğrencilerimi nadiren disipline ederim. Bir öğrenci ödevini geç teslim ederse bu benim sorunun değildir.		

1-7, 8-14, 15-21 ve 22-28 maddelerinde “katılıyorum” yanıtını verdiğiniz maddelerin sayısını belirleyiniz. Bu bölümlerden yüksek oranda “katılıyorum” yanıtını verdiğiniz bölüm, sizin sınıf yönetimi tarzınızı belirler ancak diğer tarzların özelliklerine de sahip olabilirsiniz.

Yukarıdaki tabloda, 1-7 arasındaki ifadeler “otoriter” bir yaklaşımı yansıtır.

“Ben öğretmenim ve her şeyi benim yöntemimle yapacağız.” Bu tarz, iyi yapılandırılmış bir sınıf oluşturmak için iyidir, ancak başarı motivasyonunu artırmak veya kişisel hedeflerin belirlenmesini teşvik etmek için çok az şey yapar. Bu sınıftaki öğrenciler, kendilerini güçsüz hissedecekleri için etkinlik başlatma konusunda isteksiz olabilirler. Kişisel özgürlükleri pahasına öğretmene itaat etmek zorundadırlar.

8-14 arasındaki ifadeler, “yetkin bir üslubu” yansıtır. "Beraber çalışalım." Öğrenci davranışlarına sınırlar getirilse de kurallar açıklanır ve öğrencilerin bu sınırlar içinde bağımsız olmalarına da izin verilir. Yetkili bir öğretmen, kendine güvenen ve sosyal olarak yetkin davranışları teşvik eder. Ayrıca öğrencileri motive olmaya ve daha fazlasını başarmaya teşvik eder. Genellikle öğrencilere bir projede liderlik etmek yerine rehberlik eder.

15-21 arasındaki ifadeler, “kontROLSÜZ” bir tarzı ortaya koymaktadır. Öğretmen, öğrenciler üzerinde çok az kontrol sağlar. Bu öğretmen, bir öğrencinin dürtülerini ve eylemlerini kabul eder ve bir öğrencinin davranışını izleme olasılığı daha düşüktür. Öğrencinin duygularını incitmemeye çalışabilir ve bir öğrenciye hayır demekte veya kuralları uygulamakta zorluk çekebilir. Bu tür bir öğretmen, öğrenciler arasında popüler olsa da onun aşırı müsamahakâr tarzı öğrencilerin sosyal yeterlilik ve özdenetim eksikliğine sebep olur. Öğretmen çok hoşgörülü olduğunda öğrencilerin sosyal olarak kabul edilebilir davranışları öğrenmeleri zordur. Kendilerine çok az talepte bulunulduğundan bu öğrenciler sıklıkla başarmak için daha düşük motivasyona sahiptir.

22-28 arasındaki ifadeler “kayıtsız” bir üslubu ortaya koymaktadır. Öğretmen, sınıfa çok fazla hâkim değildir ve genellikle ilgisiz görünür. Öğretmen, sınıfa hazırlıksız gelir ve öğretmenin sınıf içi disiplini sağlamada da eksiklikleri vardır. Bu tarz bir sınıf ortamında öğrenciler, düşük başarı motivasyonuna sahiptir ve öz kontrolden yoksundur.

BÖLÜM 5 SORUN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMAK

İstenmeyen davranışın ele alınmasında yapılması gereken ilk adım, öğrencinin davranışının nedenlerini anlamaktır. Genellikle sorun davranış, öğrencinin kontrolü dışındaki faktörlerden kaynaklanır ve davranışın sebeplerini bilmeden müdahalede bulunmak sorun davranışı ortadan kaldırmaz. Örneğin, eğer öğrenci ulaşım sorunları yaşadığı için okula geç kalıyorsa bir öğrenciyi geç kaldığı için cezalandırmak uygun değildir. Tutumlara, inançlara veya bilgiye dayalı yanlış davranışlar örneğin, eğer öğrenciler okula zamanında gelmenin önemli olduğuna inanmadıkları için okula zamanında gelmek için hiçbir çaba göstermiyorsa bu durumda gerekli önlemler alınmalı ve davranış düzeltilmelidir.

Öğrencilerin davranışlarını anlamak

Davranış anlaşılır ve amaçlıdır. Ne olduğunu anlamasak bile öğrenciler yaptıklarını bir nedenle yaparlar. Dünyayı onların gözünden görmeye çalışmak ve sınıfta nasıl davrandıklarını etkileyebilecek sorunları anlamak önemlidir. Aşağıdaki tabloda bir davranışın sebeplerini anlamaya yönelik örnek bir davranış kontrol listesi verilmiştir.

Bir davranış kontrol listesi:

Davranış	Evet	Hayır
Konu materyali veya yaklaşımıyla ilgili bir sorun mu var?		
Öğrenci dikkat çekmeye mi çalışıyor?		
Davranış, okuldaki zorlukları yansıtıyor mu?		
Davranış, evdeki kişisel sorunları yansıtıyor mu?		
Davranış, sosyo-ekonomik sorunları yansıtıyor mu?		
Davranış, tıbbi veya biyolojik sorunları yansıtabilir mi?		

Öğrencilerle geçmişlerini, karşılaştıkları sorunları ve zorlukları anlamak için iletişime geçmek önemlidir. Davranışın nedenlerini analiz etmek gereklidir. Öğrencilerin davranışlarını şekillendiren bağlamı ve koşulları anlamak yalnızca çözümlere işaret etmekle kalmaz; aynı zamanda genellikle devam eden bir öfke, kızgınlık ve yıkıcı davranış döngüsünü besleyen haksız cezaları da önleyebilir.

5.1. Sınıfta Çatışma İle Başa Çıkmak

Çatışmayı önlemek ve onunla başa çıkmak önemli bir beceridir. Aşağıdaki süreç, öğretmenlerin çatışmayla başa çıkmasına yardımcı olabilir:

Çatışma İle Başa Çıkmak
1. Aşama   Sorunu kabul edin.
2. Aşama   Dur ve düşün   Aktiviteyi veya tartışmayı durdurunuz ve konuşmadan veya tepki vermeden önce 10'a kadar sayınız. Durmak, tartışmayı kesintiye uğratar ve herkesin duygularının soğuması için zaman sağlar
3. Aşama   Beden dilinizi değerlendiriniz   Vücudunuza uygun pozisyonu alınız. Öğrenciden en az 1 metre uzakta durunuz.
4. Aşama   Durumu değerlendiriniz   Çatışmaya veya soruna neyin neden olabileceğini düşününüz.
5. Aşama   Tepki veriniz   Duyduklarınızı sözlü olarak teyit ediniz. Çatışma bir yanlış anlamadan kaynaklanıyorsa kısmen suçlu olabileceğinizi kabul ediniz ve amacınızı, süreci veya prosedürü açıklayınız.
6. Aşama   Planlama yapınız.   Dersten sonra tartışmaya devam etmek ve karşılıklı olarak tatmin edici bir çözüme ulaşmak uygun ve daha az rahatsız edici olabilir.
7. Aşama   Değerlendiriniz.   Durumu değerlendirerek daha sonra bu tarz bir süreçte yapılması gerekenlere ilişkin strateji geliştiriniz.

Bir öğrenci sorun davranışlar gösterdiğinde bu davranışları azaltmak veya ortadan kaldırmak için olumlu tekniklere ihtiyaç vardır. Beklentilerimize veya sınıf kurallarına uymayan, olumlu sosyal etkileşimlere ve öz disipline zarar veren davranışlar sorunlu davranışlardır. Sorunlu davranışı azaltmak ve önlemek için hangi teknik seçilirse seçilsin aşağıda verilen durumlar söz konusu olduğunda seçilen tekniğin etkililiği artacaktır:

- Hem öğretmen hem de öğrenci sorunlu davranışın ne olduğunu ve bu davranış gerçekleştiğinde öğrencinin ne gibi bir sonuçla karşılaşacağını bildiklerinde

- İstenmeyen davranış ilk ortaya çıktığında güçlü ve hızlı bir dönüt verildiğinde
- İstenmeyen bir davranış her gerçekleştiğinde tutarlı bir şekilde aynı sonuç verildiğinde
- Sakince ve empatiyle talimat ve düzeltme verildiğinde
- Öğrencilerin uygun davranışı öğrenmelerine yardımcı olacak şekilde belirli bir davranışın sonucu için bir sebep açıklandığında

Çatışma çözümlerinde kullanılacak bazı öneriler aşağıda belirtildiği gibidir:

İpucu 1: Bir çatışma, çözüm sürecine girmeden önce sakinleşmek için çaba sarf ediniz. Duygusal olduğunuzda çatışmaları çözmek daha zordur.

İpucu 2: İletişim kurunuz. Sorunun sizin için ne anlama geldiğini sakince açıklayınız ve öğrenciden de aynısını yapmasını isteyiniz.

İpucu 3: Geçmişte olan olayları tekrar gündeme getirmeyiniz. Şu andaki soruna odaklanınız.

İpucu 4: Dinleyiniz. Öğrencileri dinleyerek olaylara onların bakış açısından bakmaya çalışınız.

İpucu 5: Birbirinizi anladığınızdan emin olunuz. Öğrencilerin ifadelerinden ne anladığınızı özetleyiniz ve öğrencilerden de sizin ifadelerinizden ne anladıklarını özetlemelerini isteyiniz.

İpucu 6: Sorumluluk alınız. Çatışmaya nerede katkıda bulunabileceğinizi kabul etmek önemlidir.

İpucu 7: Tutarlı olunuz ve devam ediniz. Tutarlı sonuçlar bulunuz ve bunların her zaman ve tüm çocuklar için eşit olarak uygulandığından emin olunuz.

İpucu 8: Cezalandırmaya değil düzeltmeye odaklanınız.

İpucu 9: Yanlış davranışların sonuçlarının davranışla doğru orantılı olmasına dikkat ediniz.

Müdahalenin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için aşağıda verilen ifadeler göz önünde bulundurulmalıdır:

1. Yanlış bir şey yapmadığınızdan emin olunuz.

Yukarıda tartışıldığı gibi bir öğrenci uygun olmayan davranış gösterdiğinde harekete geçmeden önce kendinize şu soruları sorunuz:

A. Öğrenci gerçekten yanlış bir davranışta bulundu mu? Gerçek bir sorun var mı yoksa siz yorgunsunuz ve sabrınız mı tükendi?

- Gerçek bir sorun yoksa stresinizi öğrencilere yansıtmamanız gerekir.
- Bir sorun varsa bir sonraki soruya geçin.

B. Bir an için düşününüz. Öğrenciniz gerçekten beklentilerinizi gerçekleştirecek durumda mı?

- Adil değilseniz, beklentilerinizi yeniden değerlendiriniz.
- Beklentileriniz adil ise bir sonraki soruya geçiniz.

C. Öğrenciniz o sırada yanlış bir şey yaptığını biliyor muydu?

- Öğrenciniz yanlış bir şey yaptığını fark etmemişse ne beklediğinizi, nedenini ve bunu nasıl yapabileceğini anlamasına yardımcı olunuz. Ona yardım etmeyi teklif ediniz.
- Öğrenciniz yaptığının yanlış olduğunu biliyorsa ve kasıtlı olarak makul bir beklentiye göz ardı ediyorsa öğrenciniz yanlış davranmıştır.

Davranış istemeden yapıldıysa bu tam olarak yanlış davranış olarak değerlendirilmez. Davranış bilerek yapıldıysa öğrencinizden o davranışı yapmasının nedenlerini açıklamasını isteyiniz. Cevap vermeden önce dikkatlice dinleyiniz ve değerlendiriniz.

2. Olumlu davranışları takdir ediniz.

Bir öğrenci yararlı, şefkatli, iş birlikçi bir şey yaptığında veya gelişme gösterdiğinde fark ettiğinizi söyleyiniz ve takdir ediniz. Örneğin, “Ahmet, ödevdeki problemi çözme şekline hayran kaldım.” Kötü bir olayda bile, sadece kusur aramayın, neyin iyi olduğunu ve neyin iyi olmadığını belirleyiniz. Örneğin, “Emir, arkadaşını savunman çok asilceydi. Sadık bir arkadaş olmak önemlidir. Ancak başkalarına agresif davranmana izin veremem. Durumu başka nasıl halledebilirdin?”

3. Öğrencilerle saygılı bir şekilde etkileşim kurunuz.

Onlara size davranılmasını istediğiniz gibi davranınız. Daha iyisini yapmalarına yardımcı olunuz. Rehber olunuz.

4. Beklentilerinizi öğrencilerinize açık ve saygılı bir şekilde iletiniz.

Beklentilerinizi öğrencilere sık sık hatırlatınız. Örneğin, okul yılının başında öğrencilerinize şunu söyleyiniz: “Bugün ve her gün ders saati bittiğinde ben adınızı söyleyene kadar yerinizde kalmanızı istiyorum. Bu sayede herkes güvenli bir şekilde ve birbirine çarpmadan odadan çıkabilirsiniz, ben de isimlerinizi ve yüzlerinizi daha hızlı öğrenebilirim.” Öğrencilerinizin düzenli bir şekilde sınıftan ayrılmaları sınıf rutininizin doğal bir parçası olana kadar her gün hatırlatınız.

5. Mizah kullanınız.

Ergenler de yetişkinler gibi yorulur, hüsrana uğrar veya sıkılır. Dersiniz sırasında herkesin ilgisini çekmek ve öğrencilerin sıkılmamaları için mizah kullanmayı deneyiniz.

6. İş birliğini kullanınız.

Öğrencilerde iş birliği ruhunu teşvik edecek yönergelere yer veriniz.

7. Seçenekler sunarak öğrencilerin grupça karar almalarını teşvik ediniz.

Çoğu öğrenci itaat etmekten nefret eder; çok fazla olmasa da seçenekler sunmak, kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olur. Örneğin, sınav zamanı geldiğinde “Salı günü edebiyat sınavımız olacak. Kim yazılı sınava, kim sözlü sınava girmek ister? Hangisini isterseniz onu seçebilirsiniz.” Bu, öğrencilere durum üzerinde kontrol hissi verecektir. Yalnızca bir tür test yapmak istiyorsanız, iki tür testin avantaj ve dezavantajlarının neler olduğunu tartışmalarını isteyiniz ve ardından hangisini tercih edeceklerini oylayın ve çoğunluğun aldığı kararı uygulayınız. Sınav günü seçim yapamadığı için üzülen öğrenciler varsa yazılı bir sınav talep edip ve sınıf sözlü sınav kararı aldıysa sınav günü fazladan yazılı sorular da verebilirsiniz.

8. Öğrencilere davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesini sağlayınız.

Derse zamanında gelmek, öğrencinin sorumluluğundadır. Öğrenci, derse sürekli geç geliyorsa evine bir not göndermeniz gerekeceğini söyleyiniz. Geç kalmaya devam ederse notu eve gönderin ve sonuçlarıyla yüzleşmesine izin veriniz. Böylece, öğrenci davranışlarından ve sonuçlarından sorumlu olduğunu öğrenir.

9. Bir öğrencinin kasıtlı olarak kurallara uymamasını kişisel algılamayınız.

Öğrencilerin gelişimlerinin bir parçası olarak sınırları test etmeleri gerekir ve bazı durumlarda kasıtlı olarak kurallara uymazlar. Bunun otoriteniz için bir tehdit olduğunu düşünmeyiniz. Sakin bir şekilde tepki veriniz, öz kontrolü artıracak bir disiplin süreci uygulayınız. Mehmet ile ilgili örnek olayı hatırlarsanız, başlangıçta öğretmeni onun sorun davranışlarını kişisel olarak algıladı ve bu öğretmeni çok üzdü. Ancak Mehmet’in davranışlarını kişisel algılamayı bırakıp, ne zaman ve neden yanlış davrandığını anladığında, onunla başa çıkmak için etkili bir strateji geliştirebildi ve olumlu sonuçlar aldı.

10. Sonucu değil çabayı takdir ediniz.

Bir öğrenci elinden gelenin en iyisini yapıyorsa takdir etmelisiniz. Denemek, öğrenmenin ilk adımıdır. Bir öğrenci, zor bir göreve girişmek istemiyorsa çabasının başarıya ulaştığı zamanlar hakkında konuşunuz. Öğrencinin bu çaba gösterisini tekrar teşvik ediniz. Öğrencilerin yeteneklerine inandığınızı bilmelerini sağlayınız.

Aşağıda sınıfta yaşanabilecek çatışmalara örnekler verilmiştir. Verilen örnek olayları okuyarak analiz ediniz.

Örnek Olay 1

Öğrencilere puanlandığınız ödevleri dağıttınız. Öğrencilerden biri çok düşük bir not aldı ve öfkeleni. Bağırıp çağırmadı ancak sınıf arkadaşlarına sizin ödevi adaletsiz bir şekilde puanlandırduğınza dair şikâyetlerde bulundu.

Bu durumla nasıl baş edersiniz?

Sorunu görmezden gelmeyiniz. Öğrencinin duygularının farkında olduğunuzu içten bir şekilde ifade ederek sorunun ne olduğunu sorabilirsiniz. (Örneğin, “Mutlu olmadığını görebiliyorum, bu ödevi nasıl puanlandırduğım hakkında konuşmak ister misin?”). Ödevin puanlandırmasını doğru bir şekilde açıklamamış olabileceğinizi kabul ediniz ve puanlamanın nasıl olduğunu açıklayınız.

Bu durumun tekrarlanmasını nasıl önlersiniz?

Daha sonra vereceğiniz ödevlerde puanlamanın nasıl olacağını detaylı bir şekilde açıklayınız. Ödev içeriğinde görmek istediğiniz bilgi ve içerik türlerini açıklayınız. Öğrencilerin kendilerinden ne beklendiğini bilmeleri için detaylı bir açıklama yapınız.

Örnek Olay 2

Sınıfınızdaki öğrencilerden her birinin derste kullanmak üzere materyal dolabından bir dergi, makas ve biraz yapıştırıcı almasını istediniz. İki kız öğrencinin de aynı dergiyi istedi ve biri diğerinin elinden dergiyi çekmeye çalıştı.

Bu durumla nasıl baş edersiniz?

Kız öğrencilerin yanına giderek sorunun ne olduğunu açıklamalarını isteyiniz. Her iki tarafı da dinleyiniz. Çatışmaya neden olan dergiyi alarak farklı birkaç dergi içinden seçim yapmalarını isteyiniz. Seçimlerinden memnun olup olmadıklarını kontrol ediniz. Mutlu olduklarını ve ihtiyaç duydukları her şeye sahip olduklarını sınıfın geri kalanına açıklayınız.

Bu durumun tekrarlanmasını nasıl önlersiniz?

Önce her öğrencinin masasına bir dergi koyunuz. Dergilere birer numara vererek her öğrencinin kendi numarasına ait dergiyi almasını söyleyiniz.

Örnek Olay 3

Mola sırasında iki öğrencinin kavga ettiğini gördünüz. Birbirlerine hakaret ediyor ve tehditlerde bulunuyorlar. Her an şiddete başvurabileceklermiş gibi görünüyorlar. Diğer öğrenciler de olayı fark etti ve kavgayı izlemek için durdu.

Bu durumla nasıl baş edersiniz?

Sakinliğinizi koruyarak olaya müdahale ediniz. Öğrencilerin her birine soruna ne olduğunu sorarak açıklamalarını isteyiniz. Tarafsız kalarak her birine dönütler veriniz. Her birinden soruna çözümler önermesini isteyerek sorunu nasıl çözecekleri konusunda anlaşmalarına yardımcı olunuz. Özür dilemelerini ve barışmalarını sağlayınız. Sorunun çözüldüğünden emin olmak için öğrencileri takip ediniz.

Bu durumun tekrarlanmasını nasıl önlersiniz?

Öğrencilere çatışma yönetimi becerilerini öğretiniz. Bu becerileri uygulamak hem sınıf içinde hem de dışında çatışmalara daha iyi yanıt vermelerine yardımcı olacaktır.

Örnek Olay 4

Öğrencilere bir ödev veriyorsunuz ve ödevi verdikten sonra bir hafta içinde öğrencilerin teslim etmeleri gerektiğini açıklıyorsunuz. Sınıftaki öğrencilerden bir kaç bir hafta içinde tamamlamaları gereken başka ödevleri de olduğunu ve zamanın çok kısa olduğundan şikâyet ediyor.

Bu durumla nasıl başedersiniz?

Sorunu görmezden gelmeyiniz. Birkaç öğrenciden neden zamanın çok kısa olduğunu düşündüklerini açıklamalarını isteyiniz. Çözüm için örneğin, ödevi tamamlamak için birkaç gün daha vermek veya ödevin boyutunu azaltmak gibi alternatifler üretmeye çalışınız.

Bu durumun tekrarlanmasını nasıl önlersiniz?

Gerçekçi zaman çizelgeleri ayarlayınız. Öğrencilere seçim izni veriniz.

Aşağıda sınıfta yaşanabilecek çatışmalara örnekler verilmiştir. Verilen örnek olaylarda çatışmaların çözüme yönelik önerileri analiz ediniz.

Örnek Olay 1

Öğrencilerinizden her gün evlerinden belirli materyalleri getirmelerini beklersiniz. Her bir öğrencinin okulda ihtiyaç duyacakları kitap, kalem ve diğer malzemeleri getirmesi beklenir. Sınıfınızdaki öğrencilerden biri, çoğu zaman materyalleri getirmez. Bu durumdan rahatsız olmaya başlıyorsunuz.

Olası Nedenler

Öğrencinin ailesi gerekli materyalleri karşılamayabilir ya da öğrencinin ebeveynleri malzemeleri almak için yeterli zaman bulamayabilir. Öğrencinin zorbalığa uğraması ve elinden materyallerinin alınması da söz konusu olabilir.

Öneri

Öğrenciyle bireysel olarak uygun bir zamanda görüşerek problemi özetleyiniz ve materyalleri temin etmekte sorun yaşayıp yaşamadıklarını ve neden sorun yaşadıklarını sorunuz. Sorunun nasıl çözülebileceğini belirlemek için öğrenciyle birlikte çalışınız. Gerekliyse sorunun çözümü için öğrencinin velisiyle de görüşünüz. Eğer materyal konusunda okuldan destek alınacaksa diğer öğretmenlerle de görüşünüz.

Örnek Olay 2

Öğrencilerinize okumaları için bir paragraf verdiniz ve birkaç dakika içinde bununla ilgili sorular soracağınızı söylediniz. Sınıf okurken bir çocuğun masasının altında bir çizgi roman olduğunu ve kendisine verilen paragraf yerine onu okuduğunu fark ediyorsunuz.

Olası Nedenler

Konu, öğrenci için ilgi çekici olmayabilir. Öğrenci, içeriği çok kolay ya da çok zor bulmuş olabilir. Öğrenci, daha önceki derslerde yaşanan bir olayla ilgili size kızgın olabilir.

Öneri

Öğrenciyi azarlamak veya utandırmak yerine, tüm öğrencileri sıralarından kaldırıp hareket ettiren bir grup etkinliği yapınız. Bunu, öğrencinin dikkatini konuya yönlendirmek için bir fırsat olarak kullanınız. Öğrenciyi derse yönlendirecek farklı girişimlerde de bulununuz.

Öğrenciyle son zamanlardaki etkileşimlerinizi değerlendirerek öğrencinin daha önce yaşanmış bir olaya tepki olarak mı ilgili davranışı sergilediğini tespit ediniz. Öğrencinin amacı otoriteye karşı çıkmak ya da misilleme yapmak mı? Öğrenci ders içeriği ile ilgili zorluk yaşıyor mu? Örneğin konu içeriği çok zorsa ekstra destekler ayarlayabilirsiniz veya çalışmayı daha erişilebilir hale getirecek şekilde bölümlere ayırabilirsiniz.

Örnek Olay 3

Okul her sabah aynı saatte başlar. Öğrencilerin okul zili çalmadan on dakika önce gelmeleri beklenir, böylece ders başlamadan önce malzemelerini organize etmek ve yerlerine yerleşmek için zamanları olur. Öğrencilerinizin çoğu zamanında gelir ama bir öğrenci bu hafta üç kez gecikti.

Olası Nedenler

Ulaşım ile ilgili sorunları olabilir. Zaman yönetimi ile ilgili sıkıntısı olabilir. Ayrıca dikkat çekmek istiyor olabilir. Sizi kızdırmaya ve hüsrana uğratmaya çalışıyor olabilir.

Öneri

Öğrenciyle son etkileşimlerinizi ve kendi duygularınızı değerlendiriniz. Öğrenci ilgi mi istiyor? Otoriteye başkaldırmak mı istiyor? Daha önce yaşadığınız bir olaya tepki vermek mi istiyor?

Eğer öğrenci dikkat çekmek istiyorsa öğrenciyi görmezden gelin. Öğrenci eylemlerinin ilgisiz kaldığını düşünürse o eylemi bir daha göstermeyecektir.

Olay, güç göstermekle ilgiliyse öğrencinin duygularını anlamaya ve öğrenciye anladığınızı göstermeye çalışınız. Örneğin, kitap veya kırtasiye dağıtmaktan onu sorumlu kılarak öğrencinin enerjisini daha üretken bir şeye yönlendirmeye çalışınız.

Konu intikamsa sabırlı olunuz. Öğrencide intikam duygusunun kaybolmasını beklerken arkadaşça bir tavır takınınız. Öğrenciyi cezalandırmayın çünkü bu intikamı teşvik edecektir. Öğrenciyi cesaretlendiriniz ve onlara saygı duyulduğunu ve değer verildiğini hissettiriniz.

Sorun başka bir şeyse çözüm bulmak için öğrenciyle birlikte çalışınız

Öğrencilere düzenli olarak sınıf kurallarını, özellikle de zamanında sınıfta olmanın önemini hatırlatınız. Bunun neden önemli olduğunu ve derse geç başlamanın sonuçlarının neler olduğunu açıklayınız.

Öğrencinin geç kalma davranışı devam ederse ebeveynlerle bu konuda konuşmanız ve çözümler bulmak için onlarla birlikte çalışmanız gerekebilir.

Örnek Olay 4

Öğrencilerinize bir sonraki hafta teslim edilmesi gereken bir ödev veriyorsunuz. Bağımsız çalışma becerilerini öğrenmek için kendi başlarına tamamlamalarını istiyorsunuz. Tarihi bir olayı seçmelerini bu olayla ilgili detaylı bir araştırma yapmalarını ve araştırma sonuçlarını bir poster hâlinde sunmalarını istiyorsunuz. Ancak teslim tarihi geldiğinde öğrencilerinizden birinin poster hazırlamamış olduğunu görüyorsunuz.

Olası Nedenler

Evde, bu işlemi engellemiş olabilecek sorunlar olabilir. Öğrencinin ev işleri yapması, kardeşlerinin bakımını üstlenmesi gibi farklı sorumlulukları olabilir. Elektrik kesintisi gibi mazeretleri olabilir. Poster hazırlamak için gerekli kaynakları olmayabilir. Ödevde kendilerinden ne beklendiğini tam olarak anlamamış olabilirler.

Öneri

Öğrenciyi azarlamayınız veya sınıfın diğer üyelerinin önünde utandırmayınız. Ders sürecinin akışını bozmadan devam ediniz. Dersten sonra öğrenciyle birebir konuşarak ödev yapmamasının altında yatan sebepleri konuşunuz. Öğrencinin ödevi nasıl yapacağını anlayıp anlamadığını tespit etmek için ne yapmaları gerektiğini kendi sözleriyle açıklamalarını isteyiniz. Öğrencileri soru sormaya teşvik ediniz ve dersten sonra herhangi bir yardıma veya açıklamaya ihtiyaç duyarlarsa onlara yardımcı olunuz. Öğrenci ödevi anlamış fakat evdeki sorunlar veya materyalleri olmadığı için tamamlayamadıysa ödevi okulda tamamlaması için zaman ayırınız ve materyal konusunda yardımcı olunuz.

BÖLÜM 6 DUYGU YÖNETME SÜREÇLERİ VE DAVRANIŞ KONTROL ETME YÖNTEMLERİ

Okullarda sorunlu davranışa bağlı olarak ortaya çıkan bazı disiplin sorunları, öğrencilerin duygularını yönetememesine bağlı olarak davranışlarını kontrol edememesinden kaynaklanmaktadır. Öğrenciler; duygularını doğru ifade etmek, zor bir durumla karşı karşıya kalındığında duygu durumlarına bağlı olarak ortaya çıkan davranışlarını kontrol etmek konusunda eğitilebilirler.

Çatışma Çözme Becerileri Eğitimi

Bireylerin herhangi bir konu üzerinde anlaşmaya varamadığı durumlarda çatışmalar ortaya çıkar. Çoğunlukla bireyler arasında ihtiyaçlar, dürtüler, istekler birbirleriyle uyumlu olmadığı zaman çatışma durumları gözlenir. Ayrıca bazı durumlarda bireyler, söylemleri farklı algılayarak çatışma durumlarının ortaya çıkmasına neden olur. Bireyler arasında yaşanan çatışmaların nedenlerini üç grupta değerlendirmektedir. Bunlar, karşılanmayan temel psikolojik gereksinimler sınırlı olan kaynakların paylaşımı ve farklı değerlere (inançlar, öncelikler, ilkeler) sahip olmadır. Bu sebeplerle oluşan çatışmalara öğrenciler "iş birliğine yönelik yapıcı ve bütünleştirici problem çözme stratejileri"; "hükmedici, yıkıcı stratejiler" ve "kaçınma stratejileri" ile tepki verirler.

Ergenler arasında en küçük meseleler ve anlaşmazlıklar genellikle büyümekte ve kavgalara sebep olabilmektedir. Ne yazık ki pek çok ergen çatışmalar ya da anlaşmazlıklar ortaya çıktığında kavgadan başka bir seçenek olmadığına inanmaktadırlar. Kimisi öfkesini kontrol edememekte, kimisi kavgadan çekilmenin zayıflık olduğunu düşünmekte, kimisi de gerçekten başka yol bilmemektedir. Maalesef şiddete başvurmalarının bir nedeni de toplumda var olan rol modelleridir. Çocuklar ailelerinde, okullarda, sokaklarda ve medya da yaşanan şiddete tanık olmakta ve şiddeti çözüm olarak öğrenmektedirler. Çatışmalar ve anlaşmazlıklar günlük hayatımızın parçasıdır. Ancak bunları şiddete başvurmadan çözebilmek bazı beceriler edinmeyi gerektirir. Çocuklarımıza çatışma çözme becerileri kazandırmanın sadece kendilerine ya da arkadaşlarına yararı yoktur; aynı zamanda uzun dönemde şiddetsiz bir toplum temellerinin atılmasına da katkıda bulunacaktır.

Önleyici disiplin yaklaşımına göre her bir öğrencinin bireysel olarak izlenmesi ve öğrencinin davranışlarına yönelik olarak bir davranış haritası çıkarılması önemlidir. Bu süreçte öğrencilerin çatışma çözme konusunda hangi stratejiyi izlediklerini de belirlemek önemlidir.

Okul ortamında sıklıkla karşılaşılan çatışmalara olumsuz stratejilerle yaklaşan öğrenciler için kapsamlı eğitimler planlanarak özellikle yıkıcı stratejiler kullanan öğrenciler için önlem alınması, disiplin sorunlarının ortaya çıkmadan önlenmesinde önemlidir. Yine çatışmaların çözülmesinde kaçınma stratejilerini kullanan öğrenciler de sorunun çözümüne yönelik olarak bir adım atmadığından çatışmanın daha büyük sorunlara yol açacak şekilde büyümesine neden olabilir. Çatışma çözme eğitimi; öğrencilerin çatışmaları iş birliğine yönelik yapıcı ve bütünleştirici problem çözme stratejileri ile çözmeleri konusunda bilinçlenmesini sağlar. Öğrencilerin çatışma durumunda hangi stratejiyi kullandığının belirlenmesi ve bu stratejiye ilişkin davranış değişikliklerinin gerçekleşmesi için yol gösterici olması açısından aşağıda stratejilere ilişkin örnekler verilmiştir:

İşbirliğine Yönelik Yapıcı ve Bütünleştirici Problem Çözme Stratejileri: Ayşe ve Mehmet çatışmalarında her iki tarafın da düşüncelerine, isteklerine ve duygularına önem verilmesi, duygu, düşünce ve isteklerin açıkça ifade edilmesi gerektiğini düşünür; çatışma esnasında kendini açık şekilde ifade eder ve karşı tarafın da aynı şekilde davranmasını bekler. Bu öğrenciler, okul yaşamında da kendini rahatlıkla ifade edebilirler.

Hükmedici ve Yıkıcı Problem Çözme Stratejileri: Emre beden eğitimi derslerindeki serbest zamanlarda arkadaşlarını basketbol oynamaya zorlamakta, arkadaşları basketbol oynamak istemediklerini söylediğinde ise basketbolun o şartlarda oynayabilecekleri en iyi oyun olduğunu kesin ve itiraz kabul etmeyecek bir tarzda söylemektedir. Emre; okul yaşamında da genel olarak zorlayıcı, arkadaşlarına emir vermekten hoşlanan, kurallara uymayı çoğunlukla reddeden bir öğrencidir.

Kaçınma Stratejileri: Cemre, sessiz ve içine kapanık bir öğrencidir. Sınıf arkadaşlarıyla problem yaşadığında, tartışmamak için her zaman ortamı terk etmeyi, bu mümkün değilse karşıdaki haksız bile olsa kendi duygu, düşünce ve isteklerini geri plana atarak, karşıdakini haklı olarak kabul eder. Bu nedenle çok arkadaş yoktur ve isteklerini ifade edemediği gibi isteklerine de ulaşmakta da sorunlar yaşamaktadır.

Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi önleyici disiplin uygulamalarında öğrencileri tanımak ve hangi durumlarda nasıl davranacaklarını önceden bilmek önemlidir. Çatışma durumunda öğrencilerin nasıl davranacağını bilmek, davranışa göre önlem almak ve öğrencilere çatışma çözme becerileri kazandırmak disiplin sorunları ortaya çıkmadan önlemede yardımcı olacaktır. Davranış sorunları olan öğrenciler de dâhil olmak üzere tüm öğrencilerin, çatışmaları doğru ve yapıcı şekilde çözmeleri için gerekli becerileri geliştirmeleri gerekir. Öğrenciler, bir çatışmayı çözmek için gereken temel becerileri öğrenebilirler.

ÖRNEK OLAY

Öğrenci çatışmalarını çözme

Coğrafya dersinde öğretmen, öğrencilerden tahtadan bir diyagram kopyalayarak bir çalışma sayfası tamamlamaları istedi. Öğretmen tahta üzerinde çalışırken arka sıradaki iki çocuk birbiriyle dalga geçmeye başladı. Öğrencilerden biri öfkesini göstermek için arkadaşının kâğıdını kıvırdı. Arkadaşı hemen karşılık verdi. İki yaprak kâğıt, masanın üzerinde iki kâğıt parçasına dönüştü ve bir kavga kaçınılmaz görünüyordu. Öğretmen gitti ve diyagramları istedi. Çocuklar, kâğıt toplara baktılar ve öğretmenden yeni çalışma sayfaları istediler. Öğretmen, hareketlerinin mantıklı bir sonucu olarak çocuklardan buruşuk çarşafıya çizim yapmaya devam etmelerini istedi. Öğretmen masanın üzerindeki kâğıtları düzeltmeye yardım etti ve çocuklar işlerine devam etmeleri için acele etti. Çocuklar sonucu kabullenmiş görünüyordular. Çatışmalarını durdurdular ve dersin geri kalanında çalışmaya devam ettiler. Bu durumda, öğretmen çatışmaları kontrolden çıkmadan önce cezalandırıcı olmayan müdahalelerle çözmeyi seçti. Öğretmen sınıfta sınırları ve düzeni yeniden belirledi. Çatışmanın nedenini bulmak için öğretim zamanını boşa harcamadı çünkü bu durum öğretim sürecini tamamen bozabilirdi. Zamanında müdahale, durumların kötüye gitmesini ve ciddi aksamalara dönüşmesini önleyebilir. Öğrencilerden çalışmalarını buruşuk bir çalışma kâğıdında tamamlamalarını istemenin, onaylayacağınız türden bir “ceza” olmadığını, ancak öğrencilerin davranışlarının mantıksal sonucu olduğunu düşünebilirsiniz. Bu durum uyarı, kınama vb. disiplin tedbirlerine bir alternatiftir. Cezalandırmanın yan etkileri yoktur. Öğrenciler öğretmenlerin sözlerine uydu. Bunun nedeni ne öğretmenin otoritesi ne de korkuydu. Disiplin yöntemini, yanlış davranışlarının mantıksal sonucu olarak kabul ettiler.

Aktivite 12

Sinem ile Ahmet beraber bir ödev yapmak üzere öğretmen tarafından görevlendiriliyorlar. Ama birkaç gün sonra aralarında çok büyük bir kavga çıkıyor ve artık beraber çalışmak istemedikleri için öğretmene gidiyorlar. Ahmet, Sinem'i yaptığı hiçbir şeyi beğenmemekle suçluyor. Sinem de Ahmet'i tüm ödevi onun başına yıktığı için suçluyor. Öğretmen ikisini de dinliyor ve onlara "Bu noktadan sonra hiç kimseyi size eş olarak bulamam." diyor.

1. İki öğrenci arasındaki çatışmanın çözülmesi için nasıl bir yol izlersiniz? Neden?

Öfke Kontrolü Eğitimi

Öğrenciler öfkelerini kontrol edemediğinde davranış problemleri yaşayabilir. Bu bağlamda öğrencilere öfke kontrolüne yönelik eğitimler verilmelidir. Öfke; sevgi, üzüntü, korku, acımak gibi en temel duygulardan biridir. Anlam olarak engellenme, incinme, haksızlık, tehdit altında hissetme karşısında gösterilen kızgınlık, saldırganlık ve hatta şiddet olan öfke, kontrol edilebildiğinde geliştirici olabilecek bir duygudur. Genel olarak insanın bilinçli yaşamadığı, kontrol etmekte zorlandığı bu duygu ile nasıl başa çıkılacağı, yaşandığı anda verilen kararlarla şekillenir. Kişinin karşısındakine ve kendisine kontrolsüz yaşanan öfke ile vereceği zararlar çok farklı boyutlarda olabilir. Öfke duygusu, eğitim, farkındalık, sorumluluk ve kişisel alt yapı ile kontrol altına alınabilen bir duygudur. Dolayısıyla öfke bilinçli kontrol edilmeli ve yarattığı olumsuz etkiler doğru yöneltilebilmelidir. Öfke kontrolü konusunda her şey duygular, düşünceler, bilinçli davranış ile şekillenir. Aksi takdirde öfke kolaylıkla bir alışkanlık hâline dönüşebilir. Öfke kontrolünde temel amaç; şiddet duygusuna, saldırganlığa, şiddete dönüşmeden öfkeyi bir pozitif enerji kaynağına dönüştürebilmektir.

Kişinin her şeyden önce özeleştiri yapabilmeyi bilmesi gerekir. Suçlu olabilir miyim, nerede hata yapmış olabilirim ve ne yapabilirim diye düşünmesi gerekir. Yani öfke kontrolünde genellemelerden kaçınmak farkındalığı yaratabilmek çok önemlidir.

Stres Yönetimi Eğitimi

Stresli durumların neden olduğu olumsuz duyguların ve psikolojik uyarılmanın rahatsız edici olması, kişiyi bu durumdan kurtulmaya ya da durumu düzeltmek için bir şeyler yapmaya güdüler. Oluşan güdülenmeyle bireyler, stres karşısında duygularını yöneterek, davranışlarını düzenleyerek, stresin kaynağını azaltarak strese uyum sağlama sürecini yaşarlar. Kısacası; stresle başa çıkmaya, stresin olumsuz etkilerini azaltmaya çalışırlar. Ancak bazı öğrenciler stresle baş etmede yetersiz olabilir.

Barış Eğitimi

Barış eğitiminin amacı, kişilere küçük yanlış anlamaların kriz ya da savaşa dönüşmelerini engelleyecek becerileri kazandırmaktır. Barış eğitimi; öğrencilerin çatışma çözmeye ilişkin yaşadıkları sorunları, çatışmanın seviyesi yükselmeden öğrencilerin kendi kendilerine ya da arkadaşlarının yardımıyla çözmelerini sağlayacak bir eğitim programıdır. Program öğrencileri önyargıları, altta yatan öfkeleri, nefretleri hakkında farkındalık kazanmaya teşvik ederek saldırgan yerine atılgan davranmayı ve empatiyi öğretmeyi hedeflemektedir. Eğitimin içeriği ve süreci; barışın, sosyal adaletin, insan haklarına saygının ve sorumlulukların gelişmesine yardımcı olur. Çocuklar şiddete başvurmada çatışmalarını çözebilmek için görüşmeye, problem çözmeye, eleştirel düşünmeye ve iletişimi öğrenmeye ihtiyaç duyarlar. Barış eğitimi programları bu ihtiyaca yönelik olarak planlanır.

Empati Geliştirme

Empati eğitiminin amacı; insanlarda var olan empati kurma yeteneğini geliştirme, böylece bireylerin birbirleriyle sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktır. Bireylerin empatik becerilerini geliştirmek için hazırlanan eğitim programlarının empatik tepkiyi içeren duygusal ve bilişsel yeteneklerin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunların yanı sıra bu programlar empati kurarken gerekli olan duyguları tanıma, değerlendirme ve adlandırma gibi bilişsel unsurları da içermektedir .

Çocuklarla yapılan araştırmalarda da empatik becerisi yüksek olan çocukların kişisel ve sosyal uyumlarının, empatik becerisi düşük olan çocuklara göre daha olumlu olduğu saptanmıştır. Ayrıca saldırganlık düzeyi yüksek olan çocukların empatik beceri düzeylerinin düşük olduğu yani saldırganlık ve empatik beceri arasında ters yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Çocuklara verilen empati eğitiminin; saldırganlığı ve antisosyal davranışı azalttığı, sosyal uyumu artırdığı da bulunmuştur.

BÖLÜM 7 SOSYAL VE DUYGUSAL ÖĞRENMEYİ TEŞVİK ETMEK

Yaşamda, okulda ve iş hayatındaki başarı; bireylerin bilişsel, duygusal, sosyal ve akademik gelişimlerinin bütününe dayanmaktadır. Bir alandaki eksiklik diğer alanlardaki sağlıklı gelişimi zayıflatmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin zengin akademik içerikle etkileşime geçtiği, bilgi, beceri, sosyal ve duygusal yeterliliklerini geliştirmeleri için fırsatlar buldukları okul ortamının oluşturulması önemlidir.

Sosyal ve duygusal öğrenme; sağlıklı kişilerarası ilişkileri kurmayı destekleyen öz-farkındalık, öz-yönetim, esneklik, sosyal çeviklik ve sorumlu karar verme dâhil olmak üzere bilişsel olmayan öğrenci yeterliliklerinin gelişimini ifade eder. Sosyal ve duygusal beceriler, öğrencilerin zorluklarla yüzleşmelerine ve sonuçları anlamalarına yardımcı olarak öğrencilerin motivasyonunu artırır. Sosyal ve duygusal beceriler; öğrencilerin madde kullanımı, şiddete eğilimli davranış gösterme, okul terki gibi riskli durumlarla karşılaştıklarında koruyucu bir işlev görmektedir. Bu becerilere yeterli ölçüde sahip olan öğrencilerin; söz konusu durumun kendisi ve arkadaşları için oluşturduğu riski daha iyi değerlendirebilmeleri, riskli durumlardan kaçınmaları ve bu tür risklerin tekrar oluşmasını engellemek için gerekli önlemleri almaları beklenmektedir. Sorumluluk bilinci, empati ve duygularını düzenleme becerileri gibi çeşitli beceriler öğrencileri bu tür riskli durumlardan uzak tutmak açısından önleyici bir role bürünmektedir. Sonuç olarak sosyal ve duygusal becerilerin geliştirilmesi öğrencilerin akademik başarısına ve sosyal gelişimine katkıda bulunur.

Okullar, olumlu bir okul iklimi ve akademik başarı için okulun hedeflerini destekleyen temel sosyal ve duygusal becerileri kazandırmalıdır. Sosyal ve duygusal beceri eğitimi; öğrencilere pratik yapma, yapıcı geri bildirim alma ve bu becerileri yeniden uygulama fırsatları sağlayarak öğrencileri kendi davranışlarını ve seçimlerini yakından incelemeye, davranışlarının kendileri ve toplulukları üzerindeki etkisini düşünmeye teşvik eder. Öğrencilerin duygularını tanıma ve yönetme, başkalarını önemseme ve ilgi gösterme, sorumlu kararlar verme, olumlu ilişkiler kurma ve zorlu durumları yapıcı bir şekilde ele alma gibi davranışları kazanmasını sağlar.

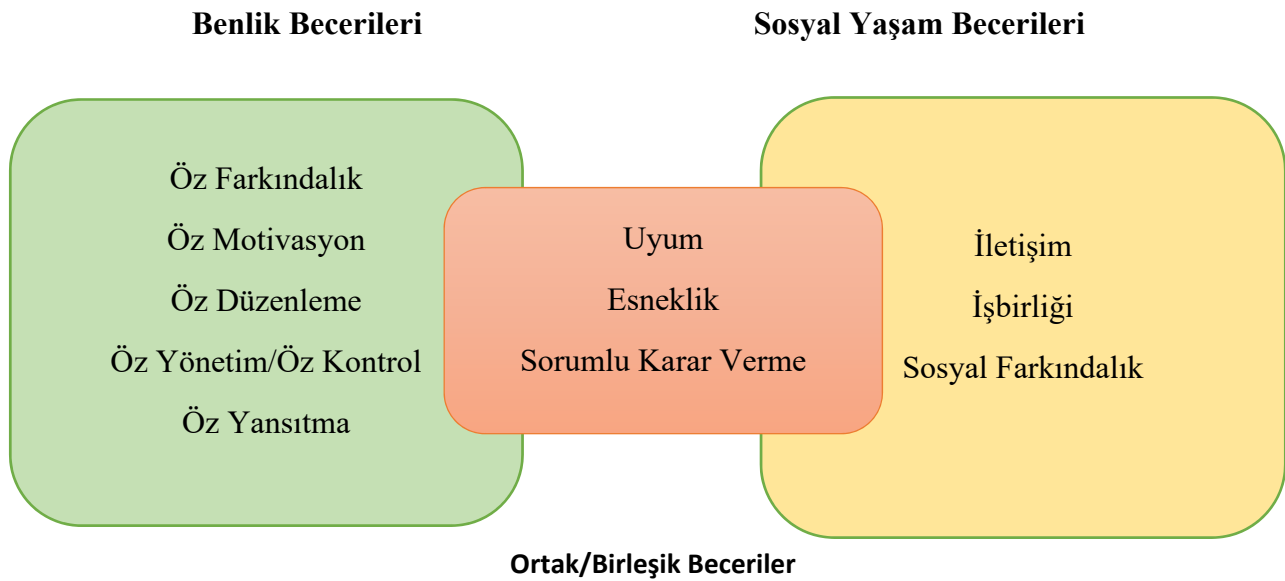
Okullar, öğrencilerin sosyal ve duygusal becerilerinin geliştirilmesi için uygun ortamları hazırlamalıdır. Bu bağlamda aşağıda verilen maddeler dikkate alınmalıdır.

- Okulun tüm paydaşları süreçlere dâhil edilmeli
- Öğrenciler, veliler, öğretmenler, okul yönetimi ve diğer tüm paydaşlar birbirine saygılı davranmalı

- Tüm öğrencilere önyargısız, adil ve eşit davranılmalı
- Hak ve sorumlulukları açık ve net bir şekilde ifade edilmeli
- Öğrencilerin özgüvenlerini etkileyecek her türlü söylem ve davranıştan kaçınılmalı
- Okulda şiddet ve zorbalığın önlenmesi için gerekli çalışmalar yapılmalı
- Eleştiriye açık olmalı ve farklı fikirlere saygı duyulmalı
- Öğrencilere hem bireysel hem de gruplar halinde sorumluluk alma, karar alma süreçlerine katılma ve faaliyetlerde bulunma fırsatı verilmeli
- Karşılıklı güvene, samimiyete ve nezakete dayalı bir ortam yaratılmalı

Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal ve duygusal Beceriler

Öğrencilere kazandırılması gereken beceriler benlik becerileri, sosyal yaşam becerileri ve ortak/bileşik beceriler olmak üzere 3 gruptan oluşmaktadır.

1. Benlik Becerileri

İlk bileşen, benlik becerileri bileşenidir. Benlik becerileri, bireyin ihtiyacı olan kişisel kaynakları geliştirerek kullanabilmesini ifade etmektedir ve bu yönüyle bireyin kendiliği ve kişiliği ile ilgili süreçler ile ilişkilidir. Benlik becerileri;

- a) öz farkındalık,
  - b) öz-motivasyon,
  - c) öz düzenleme,
  - d) öz yönetim/öz kontrol ve
  - e) öz yansıtma
- olmak üzere beş alt beceriden oluşur.

a) Öz Farkındalık Becerisi:

Bireyin kendi özelliklerinin ve bu özelliklerin duygu, düşünce ve davranışlarına yansımalarının bilincinde olmasını ifade eder.

b) Öz Motivasyon Becerisi:

Bireyin hedefleri doğrultusunda bir davranışı başlatma, yönetme ve kararlılıkla sürdürebilmesini sağlayan içsel gücü ifade eder.

c) Öz Düzenleme Becerisi:

Bireyin kişisel hedeflerine ulaşmak için kendi duygularını, davranışlarını ve bilişsel stratejileri izleyerek, değerlendirerek ve pekiştirerek kontrol edebilmesini ifade eder.

d) Öz Yönetim/Öz Kontrol Becerisi:

Bireyin özellikle belli bir amaca ulaşmak için dürtülerini, duygu, düşünce ve davranışlarını uyarlayabilmesini ve idare edebilmesini ifade eder.

e) Öz Yansıtma Becerisi:

Bireyin kendini izleme ve değerlendirme sürecinde dürtülerini, duygu, düşünce ve davranışlarının farkındalığını, memnuniyet ve memnuniyetsizlikleriyle karşı karşıya kalmasını ve gerek gördüğü sürece değiştirmesini ifade eder.

2. Sosyal Yaşam Becerileri

Sosyal-duygusal becerilerin ikinci bileşeni ise sosyal yaşam becerileri bileşenidir. Bu bağlamda sosyal yaşam becerileri, bireyin toplumsal yaşama etkin olarak katılabilmek ve günlük yaşamda karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilmek için kullandığı becerileri ifade etmektedir ve bu yönüyle bireyin toplumsal yönü ile ilişkilidir. Sosyal yaşam becerileri;

a) iş birliği,

b) sosyal farkındalık

c) iletişim

olmak üzere üç alt beceriden oluşur.

a) İletişim Becerisi:

Duygu, düşünce veya bilgilerin sözlü ya da sözsüz olarak başkalarına iletilmesini ifade eder.

b) İş birliği Becerisi:

Ortak bir hedefe ulaşmak için iki veya daha fazla kişinin birlikte çalışabilmesini ifade eder.

c) Sosyal Farkındalık Becerisi:

Farklı geçmiş, kültür ve şartlardan gelen bireyler de dahil olmak üzere başkalarının bakış açılarını anlama ve onlarla empati yapmayı ifade eder.

3. Ortak/Bileşik Beceriler

Bu noktada ortak/birleşik beceriler benlik becerileri ve sosyal yaşam becerileri ile birlikte sosyal-duygusal beceriler yapısını oluşturmaktadır. Ortak/birleşik beceriler ortaya konulan modelde benlik becerileri ile sosyal yaşam becerilerinin kesişim noktasında yer almaktadır. Bu yönüyle hem bireyin kendiliği ve kişiliği ile ilgili süreçlerden hem de bireyin toplumsal yönünden beslenmektedir. Ortak/Bileşik beceriler;

- a) uyum,
- b) esneklik,
- c) sorumlu karar verme

olmak üzere üç alt beceriden oluşur.

a) Uyum Becerisi:

Bireyin hem benliği hem de çevresi ile dengeli bir ilişki kurup bu ilişkiyi sürdürebilmesini ifade eder.

b) Esneklik Becerisi:

Bireyin ortaya çıkan yeni bir duruma uyum sağlama, mevcut çözümleri güncelleyerek farklı çözümler üretebilmesini ifade eder.

c) Sorumlu Karar Verme Becerisi:

Bireyin çeşitli durumlarda kişisel davranış ve sosyal etkileşimler hakkında özenli ve yapıcı seçimler yapabilmesini ifade eder.

Sosyal ve duygusal beceriler tablosunda listelenen becerilerin tümü, derecelendirme ölçekleri veya gözlem kullanılarak öğretmenler tarafından ölçülebilir veya derecelendirilebilir.

Bazı öğrenciler, sosyal beceri eksikliklerini gidermek için bireysel müdahalelere ihtiyaç duyabilir. Bu durumlarda sosyal beceri eğitimi, bireysel olarak planlandığında etkili olur. Öğrenci için öncelikli bireysel beceriler öğretmen tarafından belirlenir ve öğretmen daha sonra öğrenciyle birlikte yapılandırılmış bir öğretim süreci kullanır. Öğrenciye sosyal davranışları öğretmek yeterli değildir. Sosyal beceri eğitiminin odak noktası; öğrenilen sosyal davranışların ortamlar, zaman ve davranış boyunca geliştirilmesi olmalıdır.

Aktivite 13

Sosyal ve Duygusal Becerileri Kazandırma

Benlik becerilerine sahip bir öğrenci; şiddet gösterme, sigara kullanımı, başarısızlık bağımlılıklar, yeme içme bozuklukları gibi kendi kontrolünde olan sorun davranışları daha az gösterme eğilimindedir. Kendi iradelerini kullanarak sorun davranışlara direnirler.

1. Siz dersinizde bu becerilerin gelişmesi için ne gibi aktiviteler gerçekleştiriyorsunuz? Meslektaşlarınızla tartışınız.

.....

.....

.....

Sosyal yaşam becerilerine sahip bir birey çevresindeki bireylerin duygu ve ihtiyaçlarını fark eder, akran zorbalığına karşı durur, çatışma çözüm yöntemlerini kullanır, etkileşim içinde olmaktan hoşlanır.

1. Siz dersinizde bu becerilerin gelişmesi için ne gibi aktiviteler gerçekleştiriyorsunuz? Meslektaşlarınızla tartışınız.

.....

.....

.....

BÖLÜM 8 DEĞERLERE DAYALI BİR OKUL KÜLTÜRÜ OLUŞTURMA

Okul kültürünün bir parçası olarak değerler, düşünce ve uygulamada birlik oluşturur; düşüncelerin ve uygulamaların net, açık ve birbiriyle uyumlu olmasını sağlar. Bu kapsamda öncelikle okulun eğitim ile ilgili tüm planlamalarında değerler eğitimi açık bir hedef olmalı ve değerlerin kazandırılması konusunda okul yönetimi, öğretmenler, veliler ve diğer tüm paydaşlar ortak bir anlayışı yansıtmalıdır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde bireylerin;

- Türk Milletinin milli, ahlâkî, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren,
- Ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan,
- Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,
- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip,
- İnsan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren,
- Topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli bireyler olarak yetiştirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi eğitim sisteminin hedefi hem akademik açıdan başarılı hem de duyuşsal özellikleri gelişmiş bireyler yetiştirmektir. Bu bağlamda eğitim sisteminin temel görevlerinden biri de öğrencilere kök değerleri kazandırmaktır.

Okullarda artan şiddet olayları, öğrencilerin birbirlerine ve öğretmene saygısız davranışları, madde bağımlılığı, zorbalık, okul başarısındaki azalma gibi sorunlar ancak etkili değerler eğitimiyle çözüm bulabilecektir. Okulların önemli görevi; kültür aktarımında okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir. Bu bağlamda güvenli ve olumlu okul iklimi oluşturulurken “değer” temelli bir anlayış esas alınmalıdır. Temel alınan insani değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir. Öğretim programlarında da yer alan bu 10 kök değer, derslere entegre edilmesinin yanında okul ikliminin de temel taşları olmalıdır. Öğrenciler, ilgili değerleri içselleştirirse disiplini bozacak davranışları gerçekleştirme olasılıkları azalacaktır. Örneğin, saygı ve sevgi değerlerini içselleştiren bir öğrenci akran zorbalığı gibi davranışları gerçekleştirmeyecektir.

Değer kazandırılması süreci korku, kaygı, nefret ve suçluluk gibi olumsuz duygulardan değil empati, sevgi ve saygı gibi olumlu duygulardan beslenmelidir. Değerlerin kazandırılması sürecinde, tüm paydaşlar değerlerin gerektirdiği davranışları göstermekle sorumludur. Yani, sevgi ya da saygı birer değer olarak ele alınacaksa önce öğrenciler sevilmeli ve onlara saygı duyulmalıdır. Sonra da okulda o kültür yaratılmalı ve yaşatılmalıdır. Değer kazandırılması sürecini öğrencilerin öğretmenlerle olan etkileşimi, diğer öğrencilerle olan etkileşimi, öğrenme ortamı, disiplin kuralları vb. birçok faktör etkiler. Bu sebeple değer kazandırma okulda öğrencilere destek olmak üzere yapılan aktivitelerin/uygulamaların (mentorluk, sosyal ve duygusal beceri eğitimi, okul devamsızlığını azaltmak üzere yapılan rehberlik, zorbalık karşıtı programlar, gönüllü proje çalışmaları vb.) tümünde yer almalıdır. Önleyici disiplin kapsamında verilen sosyal ve duygusal beceri eğitimleri değerler eğitimiyle yakın ilişkilidir. Örneğin empati becerisini kazanırken öğrenci saygı, sabır, sorumluluk veya diğer başka değerleri de kazanabilir. Aynı şekilde saygı, sabır ve sorumluluk değerini kazanan öğrenci empati becerisini de kazanır. Bu doğrultuda değerlerin sosyal ve duygusal beceri eğitimi kapsamında öğrencilere kazandırılması mümkündür. Önleyici disiplin kapsamında verilen stres yönetimi, çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü gibi eğitimler de değer kazandırma sürecinde yer almalıdır.

Ders süreçlerinde iş birlikçi çalışmalara yer verilmesi, akran öğretiminin teşvik edilmesi, takım sporlarının teşviki, kültürel faaliyetlere katılım değer kazandırılması sürecinde fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Okul ve sınıf kurallarının net bir şekilde ifade edilmesi ve uygun davranışlarının ödüllendirilerek uygun olmayan davranışların cezalandırılmasının tutarlı bir şekilde yapılması da öğrencilerin değer sisteminin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Durrant, Joan, 2010. *Positive Discipline in Everyday Teaching: A guide for educators*. Save the Children, Sweden. Available at: <http://seap.savethechildren.se/Global/scs/SEAP/publication/publication%20pdf/Education/Positive%20Discipline%20Everyday%20Teaching%20FINAL.pdf>.
- Education Management and Development Centre, 2007. *Learner Discipline and School Management*. Western Cape Education Department. Available at [http://.school.za/documents/LearnerDiscipline/Learner Discipline and School Management.pdf](http://.school.za/documents/LearnerDiscipline/Learner_Discipline_and_School_Management.pdf).
- Kılıçaslan, S. ve Atıcı, M. (2015). Çatışma çözme eğitim programının ilköğretim 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin çatışma çözme davranışları üzerindeki etkisi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 137-158.
- Naker, Dipak and Sekitoleko Deborah, 2009. *Creating a Good School without Corporal Punishment*. Raising Voices: Kamwokya, Uganda. Available at www.raisingvoices.org/files/goodschool_learn_positivediscipline.pdf
- LEADSA, 2010. *Building a Culture of Responsibility and Humanity in Our Schools: A guide for educators*. Department of Basic Education. Available at www.education.gov.za/LinkClick.aspx?fileticket=7sgDgKbLtJA%3D&tabid=93&mid=1722
- Özcan, Ö. Ve Gül-Çelik, G. (2017). Bilişsel davranışçı terapi. *Türkiye Klinikleri*, 3(2), 115-120.
- Peace Corps, no date. *Classroom Management Ideas Book*. Available at http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/library/M0088_Classroom_Mgmt.pdf.
- Positive Discipline, no date. *Positive Discipline: Creating respectful relationships in homes and schools*. Available at www.positivediscipline.com/what-is-positivediscipline.html.
- RAPCAN, 2008. *A Teacher's Guide to Positive Discipline*. Available at www.rapcan.org.za/File_uploads/Resources/teaching%20positive%20discipline%20screen.pdf.
- Şahin, S. (2010). Okul kültürünün bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 561-575.
- Tapan, Ç. (2006). *Bariş Eğitimi Programının öğrencilerin çatışma çözme becerileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- UNESCO, 2006. *Positive Discipline in the Inclusive, Learning-Friendly Classroom: A guide for educators and teacher educators*. UNESCO, Bangkok. Available at [www2.unescobkk.org/elib/publications/086/Pos_Dis-final.pdf](http://www.unescobkk.org/elib/publications/086/Pos_Dis-final.pdf)
- Vally, Salim, 2005. *Corporal Punishment and Bullying: The rights of learners*. Education Rights Project Booklet Series, Booklet 11.
- Wilson, G. T. (2005). Behavior therapy. In R. J. Corsini & D. Wedding (Eds.), *Current psychotherapies* (pp. 202–237). Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341-354.
- Zengin, M. (2017). Bir uygulama modeli olarak Avustralya'daki okullarda değerler eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 866-883.
- Zengin, M. ve Çelik, M. E. (2019). Değer merkezli okul kültürü ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 317-348.
- <https://education.qld.gov.au/Pages/PageNotFoundError.aspx?requestUrl=https://education.qld.gov.au/initiatives-and-strategies/behaviour>
- <https://education.nsw.gov.au/policy-library/policies/pd-2006-0316>
- <https://education.nsw.gov.au/policy-library/policies/pd-2006-0316>
- <https://behaviour.education.qld.gov.au/supporting-student-behaviour>
- <https://behaviour.education.qld.gov.au/supporting-student-behaviour/intensive-support>
- <https://behaviour.education.qld.gov.au/supporting-student-behaviour/intensive-support/functional-behaviour-assessment>
- <https://www.sa.gov.au/topics/about-sa/government/departments/education>
- <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/our-programmes/discipline>
- <https://www.corpun.com/sgscr1.htm>
- <https://www.corpun.com/counsgs.htm>
- <https://www.crestsec.edu.sg/programmes/student-development/discipline>
- <https://compassvalesec.moe.edu.sg/our-purpose/school-philosophy-culture-and-ethos>
- <https://compassvalesec.moe.edu.sg/our-purpose/school-rules-and-regulation>